
ANTONIANUM
COLL
10 F
BIBL.
UNIV.
6

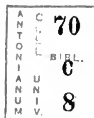
(Luigi MINISCALCHI, conte)

MORORUM

LIBRI III.

CARMINUM

LIBER.

VERONAE CIƆIƆCCLXVIIII.

Apud Haeredem Auguſtini Carattoni Typographum Seminarii ;
Superiorum Auctoritate.

Fran: Lorenzi del. Dom: Lorenzi sculp.

SERENISSIMO

MAXIMILIANO JOSEPHO

BOJARIÆ DUCI, S. R. I. ELECTORI &c. &c. &c.

ALOYSIUS COMES DE MINISCALCHI
PATRICIUS VERONENSIS.

T primum in Boicam Scientiarum Academiam cooptatus fui, ne inter tot ſapientes, et celebres Socios otioſus penitus, ac inutilis viderer, hoſce Georgicos li-

bellos lucubrandos fuscepi, et eosdem, ut Tibi, Optime Princeps, inscriberem, minime dubitavi. Mihi etenim clare compertum est, praecipuam Te dignitatem Tuam non constituisse in Principatus fastigio, sed in virtute; nam alterum cuidam Generis necessitati, alteram Tibi uni debere procul dubio sentis. Summo studio inter regias vero sollicitudines optimis disciplinis addictus Academiam, quasi omnium disciplinarum domicilium magnifico opere exornasti, et nihil a Te in illa praetermissum est, quod ad pacis, bellique, artes pertineat. Idcirco graviora studia revocare, virosque scientiis operam dantes erigere, ac fovere non desinis. Cum autem Mororum cultum, quem hisce libellis, praecipue complectimur, Tuis quoque in regionibus tuearis, legibusque promoveas, non ne hunc laborem meum Tibi dicare, et aequo, libentique animo a Te susceptum iri sperare debueram? Hanc meam fiduciam auctam, et confirmatam, meque multo magis Tibi devinctum sensi, cum Academiam Philarmonicam Nomine augusto, atque aedes nostras Effigie Tua illustrare voluisti, immo etiam nobis Philar-

moni-

monicis Symphonias a Te mirifica arte lucubratas inſcribi paſſus es, ut nos incomparabili muneris honore exornati ſummae virtutis, & ſingularis clementiae, ac humanitatis Tuae monumentum ſeris etiam nepotibus mandare poſſimus. Quae de Te pauca dixi, quis, & quantus Princeps ſis, et qualem mihi Maecenatem propoſuerim ſatis demonſtrant. Auguſtum praetereo Parentem Tuum inſigne Regum decus, totiuſque Germaniae deſiderium, nec non LODOVICUM CAESAREM, MAXIMILIANOS, ALBERTOS, clariſſimoſque alios Proavos Tuos. Cui etenim non noti? Monumenta a vetuſtioribus ad recentiora longo ordine, et frequenti illos commendant. Magna re vera haec ſunt: ſed cum omnia, quae ad Magnanimum, quae ad Optimum Principem ſpectant Tu mirifice ampleċtaris, Majorum Tuorum virtutibus haereditario quodam jure tam clare effulges, ut, ſi laudibus Te cumulare vellem, ad ſilvam ferre ligna viderer. Si vero non pro operis pretio, ſed pro humanitate Tua meum qualecumque opus volvere dignaberis, id non inutile futurum confido. Tu etenim laborem, quam-

vis

vis tenuem, non despiciens, ingeniumque meum erigens Socios scientiis operam navantes ad majora tentanda ita excitabis, ut a Te propositum Boica Academia, et quidem non exiguum, adipiscatur incrementum. Hac loquendi Tecum ratione uti non vereor, cum me non lateat, Te scire, publicam felicitatem sitam esse in colendis scientiis, disciplinisque amplificandis, et tamdiu illas augeri, quamdiu eas favore Principes prosequuntur. Hunc interim librum honori Tuo professione observantiae destinatum, si non laudandum, saltem a Te, Optime Princeps, non repudiandum spero, si in mentem revocaveris, quod olim concivis meus Plinius Tito Vespasiano dixit; *Rustici et diis lacte, multaeque gentes supplicant, et mola tantum salsa litant, qui non habent thura, nec ulli fuit vitio Deos colere quoquomodo posset*. Cum vero curis, quas publico bono diutissime impendis, mihi tandem parcendum sit, maturare, quod mihi proposui, festino: Tibi opusculum commendo, rectoque judicio Tuo probandum, et favori tuendum exhibeo, quod si obtinuero, nunquam aliorum judicium verebor.

Bea-

Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut priſca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet ſuis.

Horat. Lib. Epo. Ode II.

NOI

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del Pubblico Revisor *D. Natal dalle Laste* nel Libro intitolato *Mororum Libri tres & Carminum liber Aloysii Comitis de Miniscalchi &c. Ms.* non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza agl'*Eredi Carattoni* Stampatori *di Verona*, che possi essere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.
Dat. li 12. Settembre 1768.

{ Sebaſtian Juſtinian Rif.

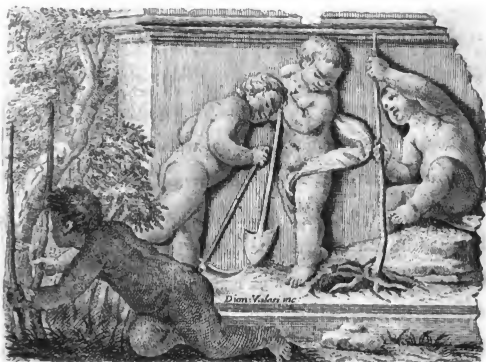
{ Alviſe Vallareſſo Rif.

{ Franceſco Moroſini II.° Cav. Proc. Rif.

Regiſtrato in Libro a Carte 358 al Num. 2545.

Davidde Marcheſini Seg.

L I-

L I B E R I.

Uae cura agricolis, viridi quis cultus habendae
Sit Moro, ut ſatur expediat ſua munera bombyx,
Munera, quae ubertim dominos, ditantque colonos,
Nunc patrii dicam ruris correptus amore.
Mollia tu mihi, Muſa, refer plantaria primum,
Quae teneras mittant matrum de corpore virgas,
Ut preſſae per agros, eductae falce, et aratro
Aſſurgant: facili mecum dic carmine Morum,
Donec adulta novam referat bombycibus eſcam.
Morborum cauſas memora, plantaſque ferendas,

Moreſque, unde arbos creſcat, quo ſidere frondes,
Ingenteſque ſimul ramos, fructuſque tumentes
Germinet. Hinc Latio veniet nova gloria vati,
Dum induet aeternos Morus Thysbaeïa honores.
Benaci Nymphae, atque Atheſis, Dryadeſque feracis
Ruris, adeſte alacres, vireſque augete labori,
Quem nondum tentatum aliis nunc ordior audax.
Arvorum Cybele cultrix, operumque magiſtra,
Docta Minerva, precor, campeſtribus adnue coeptis,
Sericidaeque, ſimul noſtris adſueſcite votis.
Vos quoque virgineam Meliae mutare figuram
Juſſae, fraxineoſque in ramos vertere corpus
Dicturo Moros fauſto mihi numine adeſte.
O et praeſidium noſtrae immortale Camoenae,
Bojariae, Europaeque decus, Clariſſime Princeps,
Quas modo tractabo non aſpernare Camoenas.
Frugifero in campo, ſi adſit mihi dexter Apollo,
Nunc Tibi de Moris primus viridiſſima tempe
Frondiferis ponam, qua undis praeterfluit Iſter
Regius irriguis, rapido qua flumine currit.

In medio mihi numen eris, campumque ſacrabis.
Frondibus ipſe egomet redimitus tempora Mori
Arguto ſiſtro, aut tenui conſpectus avena
Dona feram induſtri bombycum operata labore.
Inſcribam foribus ſolemni carmine laudes
Bojaridum, & virides palmas victricibus armis
Praemia digna. Inter praeclara trophoea ſuperbum
Hic Iſtrum effingam, Rhenum, glaucumque Viſurgim,
Qui Proavis auxere tuis memorabile nomen,
Hic Thraces addam fractos, urbeſque ſubactas,
Auguſtas lauros, et regia ſceptra locabo,
Caeſareaſque Aquilas, quas inter creſcere Gentem
Fata dedere tuam, nomenque extendere ad aſtra,
Auguror, atque aderunt precibus pia numina noſtris,
Nomina diſponam haeredum virtutis avitae,
Quaeve Tuae Genti felicia fata reſervant,
Et quodcumque cupit plenis Germania votis.
Interea faciles noſtris da verſibus aures,
Dum canere incipio teneras ab origine Moros.
Silveſtres Moros veteres novere parentes,

Attamen illarum virtus occulta peribat.
(Lanivomos nondum bombyces India nobis
Miserat) arbor enim pallentia mora ferebat;
Sed miserae ut vidit Thysbes lacrimabile fatum;
Pyrami et interitum infelicis, et hausit amantum,
Proh pietas! totum summa a radice cruorem,
Purpureus subito fibras tunc alluit humor,
Atque arbor penitus patrios oblita colores
Sanguineo pinxit succo crescentia mora,
(Vix equidem mihi credo) et dedignata vetustum
Ipsa arbor nomen gelidae tunc nomine Thysbes
Gavisa est, unde agricolis Thysbaea vocatur.
Italiam imperio Gothorum Theja premebat.
Barbarici mores, crudelia jura, cruentus
Hinc furor, & vani ritus, atque arma furebant,
Unde incompta comas, moerenti squallida vultu,
Atque diu fatis oppressa jacebat iniquis.
Instantis rabies Narsetis, & arma, rapaces
Et turmae jamjam superantes Norica lustra
Vastatum Italiae veniebant nobile regnum.

Argolici immites, Longobardi, Gepidique,
Atque Eruli, & rabidi Persae nova vincla parabant.
Talia sollicito volvens animo, obruta fletu
Infando, pectusque gravi perculsa dolore
Hesperia in faciem cecidit, qua regius undis
Insubriae Eridanus pingues praeterfluit oras.
Tunc motus pietate imis pater extulit undis
Caeruleus frontem, cupidusque levare dolorem
Narravit miserae, quae abscondita fata premebant:
O belli nimium duris defuncta periclis,
Te fausti coelo superi ad meliora reservant;
Sed te multa manent: nondum fortuna revolvit
Adversas sortes. Gothorum jura rapaces
In Graecos primum cedent; horum arma feroces
In Longobardos. Illorum hinc omine iniquo
Tu Regem excipies primum, qui vulnere caesus
Sanguine te sparget turpi: hinc patiere sequentum
Flebile servitium: at tandem tibi Gallia Regem
Egregium adducet pariter pietate, vel armis.
Hic Pipinus erit generoso sanguine cretus,

Qui

Qui leges ſtatuet, moreſque docebit, & artes
Ingenuas: hic ſanctae Religionis honorem
Labentem, et templa exoſis vaſtata rapinis
Inſtaurabit: opes ſimul, et veneranda dicabit
Templa Deo, et turres altas, quas ſera nepotum
Progenies laeta in longum mirabitur aevum.
Ille Aquilas Romanas dudum hoſtilibus armis
Italia ejectas referet, queis praeerit armis
Bojaridum Soboles, qua non generoſior ulla.
Francorum obruet imperium Germanicus Otho
Caeſareas revehens lauros, Oenotria regna,
Quae longa ditione regent: ſed marte cruento
Urbes Auſoniae fractae, populique furore
Barbarico oppreſſi pro libertate triumphis
Deſuetas dudum turmas in bella vocabunt,
Numina ſi faveant, olim & tu libera cives
Educes fortes patriis fruitura parumper
Legibus: at veſana iras diſcordia verſans
Italicas vires in patria viſcera vertet.
Quot fluctus volvam civili ſanguine rorans!

Tot caſus inter Martis, ſtrageſque tot inter
Adriaco Veneti ſurgent de littore Patres,
In crudos hoſtes laturi ultricia ſigna.
Romanum robur, virtuſque hos fida ſequetur,
Unde hederae clarorum debita praemia vatum,
Palladiaeque artes florebunt: alma redibit
Pax, et Religio, pietas, legumque verenda
Vis, Saturnique adducet tibi ſaecula, ſolem
Dum referent anni, pleno dum flumine curram.
Supplicio mulctare malos, et munere doctos
Erigere, et tandem mundo aurea reddere ſaecla,
Urbibus, et populis mites imponere leges,
Invictiſque armis hoſtes ſuperare ſuperbos,
Et ſervare fidem ſocio, et ſuccurrere amicis,
Patriae erunt illis artes. De littore Eoo
Aethiopes tandem bombycum ſemina Nymphae
Vectabunt, opibuſque novis tibi reſtituent rem.
Sic ait Eridanus, ſeque altis merſit in undis.
Se extulit Italia, et palmas ad ſidera tendens
Sollicitis precibus tunc numina ſancta rogavit,

Talibus auguriis ut fauſtis auribus adſint:
Nec vanae rediere preces, nec vota precantis.
Turgidus interea Mavors ſine more furebat,
Et Totilam Narſes armis urgebat, et igne,
Italicaeque urbes bellis crudelibus actae,
Oppreſſi populi trepidabant, flumina, et alpes.
At Deus Heſperiae crudelia fata miſertus
Ex Indis tandem coeleſtia dona parabat.
Unanimes ſiquidem bombycum ſemina Nymphae
Impoſuere rati, quam conſcendere venuſtae,
Et Seras, patrioſque ſimul liquere penates.
Erexere citi malum, cui plena dedere
Lintea nautae, auraque levi tumefacta volabant:
Undaque proſiliebat circum preſſa natanti
Navigio, et celeri crepitabat fracta carina.
Interea auriferas Gangis cava tranſnatat undas
Navis, et attingit Borneum, Sumatramque relinquit,
Abruptiſque legit Sundae freta conſita ſaxis,
Et nemus omne fugit nautas, monteſque recedunt.
Jam tenet Oceanum puppis tumido aequore vecta;

Prora agitur rapido curſu, ſtridentque rudentes
Pondere ventorum. Volitant noctuque, dieque
Sericidae. Novies ut Luna peregerat orbem
Omnibus apparet tandem procul Africa tellus.
Gurgite jactatis ſtatio tutiſſima nautis
Spes bona nautarum (hoc dixerunt nomine patres)
Se capite extollit nemoroſo, aperitque virentes
Oras, vitiferaſque plagas. Conſurgere remis
Adnixi hortantur ſocii, et clamore vocare
Optatam incipiunt terram, portumque patentem
Ingreditur puppis. Diuturno errore viarum
Feſſae exjere Deae, et laeta tellure potitae
Inſtaurant vires. Epulis, lymphaque recenti
Navem onerant comites, et dulcia vina reponunt,
Quae ſacris preſſit manibus pater ipſe Lyaeus.
Poſt ubi diſſolvunt tuto retinacula portu:
Littore diripiunt ſunes, et carbaſa ponto
Reſtituunt, calidaſque ratis praetervolat oras;
Deſerit et Congum: at nautis calidiſſimus orbis
Impendet, quorum ſupra caput aſtitit ardor;

Zona etenim medio ferveſcit torrida coelo.
Languentem circum turmam calor occupat ingens,
Immenſoque mari late immota unda quieſcit.
Incumbunt cuncti remis, et caerula verrunt.
Praetereunt tandem ferventia ſidera. Laſſis
Denique conſurgit nautis Guinaea, virenſque
Arboribus portus, flavoque Canaria baccho
Conſpicitur dives; dilecta Madera Lyaeo
Exhibuit vinum nautis, carneſque recentes,
Et panem, et nitidis hauſtas de fontibus undas.
Herculeas ſubeunt poſtes, ignotaque priſcis
Sericides intrant gaudentes limina, ovantes
Et ſocii ſuperant Balearica littora tandem,
Sardiniaeque ferax littus, littuſque Sicanum.
Poſt varios cœli caſus, pelagique procellas
Tunc Deus, ipſe Deus Zephyris afflavit amicis,
Et ratis Adriaco vehitur levis aequore. Amoenas
Sericidae luſtrant oras, urbeſque marinas,
Dein venere Atheſis felicia ad oſtia. Pinguem
Hinc contra terram pendentes carbaſa torta

Dedu-

Deduxere viri, illiſque alta nave repoſtis
Aptarunt malum : longos legere rudentes,
Remiſque adnixi proram traxere tenaces
Mittentes pelago dentes, puppemque ligarunt,
Aethiopeſque Deae curva potiuntur arena.
Tunc herboſa ſimul tenuere ſedilia Nymphae
Optata demum laxantes membra quiete.
At Genii, Auſonias qui urbes, campoſque tuentur,
Inceſſumque gravem mirati, habitumque Dearum
Certatim occurrunt laeti, Nymphaſque, ratemque
Hoſpitio excipiunt : fructus, quaeque Itala tellus
Producit dono tribuunt. Perquirere cuncti
Certabant, unde et veniat, quove acta carina
Tendat iter, quodnam ſidus, quae patria Divis.
Tum vero ante alias, praeſtantior ore loquuta eſt.
Aethiopas, Indoſque feros, Arabaſque peroſae
Fraudibus addictos populos, gentemque rapacem
Liquimus, et Serae patrias abdiximus oras.
Semina bombycum abducentes munera noſtra
Fugimus agricolas vili torpore jacentes,

Casibus et variis functae post mille pericla
Et coeli, et pelagi his postremum adlabimur oris
Optamusque novas sedes, melioraque nobis
Sidera: sed Genii excipiunt his plura volentem
Profari verbis. Nymphae salvete beatae.
Prisca Urbs, nec vestris fortasse incognita fastis,
Notaque Romanis, Thuscisque annalibus amplò
Gaudet agro Verona, Athesis quam vortice curvo
Alluit: hanc regionem alacer, patiensque laborum
Accolit agricola, ingenio civesque sagaces
Artibus ingenuis florent; mitissimus aer
Hic valles humiles simul, et juga plurima mulcet;
Hic vobis sedes apta, hic bombycibus aer
Dulcis. Cui Nymphae tum sic: Uno ore fatemur
Talia non audisse modo sine numine Divum,
Quapropter monitae felicia fata sequamur,
Vosque omnes comitesque viae, sociosque precamur.
Interea nautae educunt de littore puppim,
Quam Geniique, Deaeque simul laeto omine scandunt.
Certatim malis jaciunt retinacula ab altis,

Atque illis robuſta Boum modo colla ligarunt,
Unde ratis curvo trahitur de littore pigra,
Jugiter adverſo cui decurſu unda reſiſtit.
Jamque caſas fugiunt conſtructas carice vili,
Quas poſthac Venetorum elata potentia coelo
Aequavit, fluidaſque induſtri cum arte paludes
Perdomuit primum, illaſque ignota lege coegit,
His ſuper imponens ingentia ſaxa, ſuperba
Unde theatra peregrino de marmore ſurgunt,
Candenteſque auro turres, et templa, Quiritum
Regales ſumptus, formam ſimulantia, et artem,
Quid non vicit amor recti, et concordia Patrum?
Unde tot, et tantis operum ſuperata miraclis
Natura obſtupuit, ſeque altis merſit in undis.
Mox Silvae Laurorum apparent, inde ſalicta,
Populeumque nemus praetexens frondibus amnem,
Umbriferae et Platani ferientes vertice coelum.
Interea Nymphae confertas undique ripas
Arboribus luſtrant, elatas turribus arces
Nautae praetereunt, aedes, et amoena vireta,

Ronteſque irriguos. At noſtros denique Nymphae
Devenere locos, puppiſque his conſtitit oris.
Nec mora. Deſiluere Deae, Geniique ſequaces
De prora ſua dona tibi, Verona, ferentes
Semina Bombycum, quos educat Indica Morus
Sponte ſua, occultumque diu docuere ſaporem
Arboris, et ſuccum frondis, quo pabula guſtet
Gens nova bombycum flavum expletura laborem
Sericei, Italia unde ferax diteſceret auro.
Neglectas olim omnino, ſpretaſque coloni
Circum avidi Moros exquirunt quaque per arva.
Collegere novos fructus vitale daturos
Semen, quo felix arbos aſſurgat in auras,
Semen et ignotum laeti ſparſere per agros
Exiles plantas viſuri ſero nepotes.
Pan vero capripes, cultis qui praeſidet arvis,
Comperit et terrae naturam, pondus et aurae,
Sudorem vanum, et curas miſeratus inanes
Agricolas docuit Moris decerpere tortas
Radices, rectoque illas ſubſternere ſulco,

Cer-

Cernimus unde solo faciles frondescere plantas,
Quae de virgultis citius, quam e semine surgunt.
Sunt tamen antiquo, qui mora tumentia fune
Terque, quaterque fricant, donec se semina poris
Insinuent tumidis: gravidum tellure recondunt
Inde levi funem expectantes denique frondes,
Quae tarde veniunt. Hoc attamen experiendum his,
Quos juvat incertos naturae discere ludos,
Agricolis male conveniunt nam talia nostris.
Si succo verum corrupto morbida Morus
Quandoque exturbata solum vitiaverit, illi
Tu male sufficies Mororum e corpore virgas
Si elicias: melius puro de semine natum
Virgultum, etsi foedatis, adolescere cernes
De foveis, illius namque salubrior humor
Crudae emendabit vitium telluris acerbum.
Providus haud tamen omnino aspernabere curam
Mororum, foecundo quae de semine surgunt.
Arbore de ingenti foecundum semen habebis,
Industri collecta manu si mitia mora

Sole ſub aeſtivo exponas, cum torridus orbis
Fervefcit, donec ſucco exſiccata tenaci
Areſcant. Leviter digitis illa inde fricando
Deglubes facile tenuiſſima ſemina, humoque
Demittes pingui. Aſſurgent virgulta puſilla,
Molleſque emittent tenero de corpore frondes,
Quas vix aſpicies culto pubeſcere in horto.
Depones inter plantaria, donec aperto
Sint credenda ſolo. Telluri impendite curam,
Arva parate animis, et ſpe praeſumite fructum.
Vomere ſi agricolae curvo tractabitis agrum,
Silveſter quamvis fuerit manſueſcere diſcet,
Mororumque altas frondes alet ubere pleno.
Terra, fretumque immenſum, quod fere continet orbis
Jam ſatis arma trucis late nutantia Martis
Suſtinuit, tandemque reduxit ad arva colonos
Laeta Ceres, mutavitque enſes vomere crudos.
At te juris amor patrii, quo ſaecla beata
Bojaridae ducunt, Themis ſanctiſſima, Legum
Unde vigor, Pallas qua florent alta virorum

Inge-

Ingenia, et virtutis amor, pax denique firma
Venturas Te inter bellorum sospitet iras.
Posthabito Martis studio almas inter olivas,
Et virides inter lauros Thymbraeus Apollo
Magnanimo Augusto vatum sacra dona dicabat,
Dum Roma alta fuit! nostras Deus ipse Camoenas
Nunc Tibi sacrabit: facilis mea suscipe dona,
Parva etenim sunt dona, Tuis tamen apta colonis:
Tu siquidem instituis populos educere Moros,
Vindelicosque agros alieno munere ditas,
Argentoque ad opus gentes compellis, & auro,
Laetior unde fluit peregrinis frondibus Ister.
Ipse ego carminibus Mororum jura, modosque
Complectens curae fortasse novae utile coeptum
Exequar agricolis cythara cantare paratus
Primi magnum operis pretium, fructumque laboris.
Quae teneris primum sedes sit idonea Moris
Quaerendum. Coeli posthac praediscite morem
Cultores, habitumque loci, terraeque vigorem;
Quam patiatur humus curam, quamve illa recuset

Inſpicite induſtres. Cunctarum peſſima, glaucae
Qua creſcunt Salices, Platanique graves, ſilvaeque
Populeae: ſatis apta foret, quae ad ſidera Quercus
Educit patulas, Ulmoſque, ſed aptior illa,
Quae Vites patri generoſo addicta Lyaeo
Foecundas faciat: Nymphas amat ipſe Lyaeus
Sericidas, Moriſque lubet, quod Vitibus aptum eſt;
Idcirco plantis opportunum elige campum.
Ut nimboſae Hyades primum coelo humida nobis
Solſtitia autumni referent diſpone colendam
Tellurem: quoquoverſus hanc dimove aratro,
Et recto produc, tranſverſoque ordine ſulcos.
Hirſutas valido ſentes avelle ligone,
Silveſtreſque herbas, dentatoque hurpice totum
Occabis campum, ſcrobibus quem divide poſthac
Alternis, coenoque illos ſaturabis opimo.
Haec ubi, brumalis Boreae penetrabile frigus
Digeſtam mulcebit humum, nocteſque rigenti
Algentes bruma arctabunt, pluviaeque reſolvent.
Vix aries tepidas cornu diverberat auras,

Et magis expanso circum Sol volvitur orbe,
Eja age sollicitus mordaci inverte ligone
Tellurem, rastrisque herbam insectare malignam.
Sparge fimum manibus plenis, glebasque resolve
Informes: confringe solum, nec parce labori,
Donec humus similis cineri fit pulverulentae,
Ac molles veluti anemones, violaeque serendae,
Narcissique forent. Gravidis sit matribus, oro,
Terra levis, prolem ne ingrato pondere gleba
Obruat. Expedies primum tua jugera: cultam
Complanabis humum, quam sparges stercore crasso,
Funditus ut pingui succo electum excoquat agrum.
Directos scrobibus sulcos hinc divide apertis,
Quos pinguique fimo largus, putrique viarum
Pulvere perfundes. Cum vero nubibus imbres
Prosiliunt tepidi, & mulcentes leniter auras
Aspirant Zephyri, & tellus genitalia poscit
Semina, de nitida radices elice Moro,
Quas coges in foveas, multoque labore fovebis.
Caudicibus sectis tellus versanda ligone est.

Inſta operi: has ſcrobibus foſſis depone; ſecundam
Tres ulnae a prima ſejungant: regula paſſim
Una ſit haec, eademque tibi menſura ſequentum,
Et pariter porcas, pariterque metabere campum.
In tumulos poſthac directos erige ſulcum,
Obruat ut tellus elato culmine ſtirpes,
Spemque renaſcentem foveat, coeptumque laborem.
Quantumvis opus ingemina ſimili ordine: plures
Si fuerint matres, natos a ſtipite plures
Educes: ſed coeptae indulge regulae in unguem,
Ut tibi Mororum citius plantaria creſcant.
Cultum ubicumque locum vallabis ſepibus altis,
Agreſtes tribulos, hirſutos congere vepres,
Providus unde tuum circum tuearis agellum:
Sic genus omne boum arcebis, pecudeſque tenebis,
Ne teneras frondes diſcerpant dente rapaci.
Namque venenato veluti mucrone lacertum
Si humanum peteres, foret inſanabile vulnus,
Naturaeque, herbiſque ſimul ſpes nulla maneret,
Quippe artus ſenſim virus triſte occupat omnes;

Haud aliter pecudum indigno morſu lacerata
Germina Mororum languent, et protinus humor
Funditur internas infectus ad uſque medullas,
Unde jacent paſſim viduum infoecunda per agrum.
Quae ſiccam nutrit terram, quae temperat imbres
Cunctarum dives rerum natura creatrix
Aſſidue adſit amica tibi, faveatque labori,
Dîque, Deaeque juvent orituras omine Moros
Propitio, & glaciem avertant, triſtemque pruinam.
Nympharum, Dryadumque chorus permulceat auras,
Et Zephyros moveat, pluviaſque per aethera lenes.
Vermiculos cohibete malos, tineaſque doloſas
Vos quoque capripedes Fauni: gens lurida, cultis
Gens inimica agris, duris inviſa colonis
Peſte gravi foedat campos, et devorat imas
Radices, perditque orientia germina morſu.
Tende manus ſupplex, doniſque precare feraces
Et Nymphas, fauſto ut ſervent tibi numine plantas.
Jamque celer Taurum conſcendit Apollo micantem,
Et rapido curſu mites praetervolat auras,

Et quaecumque ſuum ad munus genitalia poſcit
Semina telluris. Surgunt de palmite gemmae,
Foecundaque novi revireſcunt arbore flores,
Matribus hinc teneris primam pubeſcere prolem,
Et raptim terra cernes aſſurgere germen.
Hic ſudor, labor hic ingens, hic ſedula cura.
Haud mora: cum ſubito Thysbeïa pullulat arbos,
Naſcentes intra frondes circumfode parvas
Sollicitus caveas, terra ut rimoſa cadentes
Ebibat intus aquas, humoremque ingerat imis
Stirpibus, atque animos plantae a radice bibaci
Extollant. Herbas edet ſine ſemine natas
Pingue ſolum; Loliumque nocens, agreſte Papaver,
Verbaſcum, Cythiuſque gravis, Calaminthaque amara,
Malvaque cum Tribulis, Urtica, et peſſima Lappa,
Et gramen creſcet meliori uligine paſtum:
Nata recens arbos tot cederet hoſtibus acta:
Idcirco marram exerce, manibuſque nocentes
Sollicitus divelle hoſtes. Nova ſidera Titan
Interea intrabit Geminos. De ſtipite matres

Jam fruticant paſſim: ſurgit jam vivida proles,
Quae a radice nemus creſcenti germinat ingens,
Oſtentatque operis pretium, fructumque laboris.
Qualiter elatus fornacis culmine fumus
Apparet primum tenuis, mox vortice in auras
Increſcit duplici, triplicique augetur eundo,
Sic itidem denſas cernes adoleſcere frondes:
Quapropter nimio natorum pondere feſſae
Debita radices illis alimenta negabunt,
Quos medio paſſim aſpicies langueſcere campo
Elige de ramis octo, diſcerpe minores
Matribus e cunctis: proli ſic ubera abunde
Sufficient illam meliori humore fovendo.
Dum Cancer, calidusque Leo ferventibus urget
Mortales auris, tenueſque per aera nubes
Congerit, a ſicca unde acres tellure vapores
Tolluntur, tenueſque ſimul glomerantur, et inde
Praecipitant cruda concreti grandine nimbi,
Qui ſegetes populantur, agros, curaſque colonum;
Tunc validis ſuperos votis, precibuſque movere

Eſt opus, ut rabidae repreſſa grandinis ira,
Foecundo plantas humectent imbre tenellas,
Quae veluti a molli pendentes ubere matrum
Nati aetatem praevenient, annoſque tumentes.
Succedent alii abraſis a ſtipite ramis;
Attamen electos vigilans ſerva, amputa ineptos.
Eminus hinc illos cernes educere frontem.
Quae ſeſe trudunt medio de cortice frondes
Nunquam luxuriare ſinas; ſed ſaepe magiſtro
Pollice carpendae: Falcem prohibebis aduncam;
Lactea dum Morus tenero de cortice frondes
Emittit primas, formidat ferrea falcis
Vulnera. Cum referet quadrigam Virgo diurnam,
Utere mox raſtris, validoque incumbe ligoni:
Verte cito glebas, extirpa funditus herbas,
Crinibus ut coelo flavis Aurora refulgens
Alma parens lucis nocturno ex aethere lentas
Molliter aſpergat radices rore feraci.
Humida cum noctes aequabit Libra diebus
Paulatim languens natura, annuſque ſeneſcet,

Et plantis deerit ſenſim vegetabilis humor;
Languidus humor enim illas, aegraque vita fovebit.
Tunc tibi nulla quies: glebas, agrumque fatiga,
Finde iterum ſulcos ſtirpes prope virgultorum,
Quas coeno, tenuique fimo ſaturare memento.
Effoſſis ſcrobibus dextris hinc, inde ſiniſtris
In tumulum tellus conſurgat, et incubet altis
Matribus. Interea brumali Scorpius aſtro,
Arcitenenſque furens Ulmis, et Vitibus omne
Decutiet folium. Caper, et gravis Amphora noctes
Producens, rigidas, glaciem, duramque pruinam,
Algenteſque nives, hyememque Aquilone vocabit.
Putre lutum vero tellurem frigore duram
Mulcebit ſimul, et radices inde fovebit.
Ac veluti navis jactata per aequora ab Auſtris
Ingreditur portum: feſſus fluitantia vela
Deducit nauta, et funes componit in orbem,
Egreſſique viri exoptato littore gaudent,
Aequoreoſque canunt errores carmine dulci,
Tranquilloſque dies ducunt, atque otia carpunt

Dudum expectata laxantes membra quiete,
Dum Zephyri rursum spirantes vela reposcant;
Haud aliter rastrum, marram, curvamque repone
Falcem. Declinans glacialem frigoris iram,
Castaneas fumanti agitatas igne camini
Divide cum natis laetus, cum conjuge cara:
Utere concreto lacte, utere melle reposto,
Et veteri praebe spumantia pocula baccho.
Non exi e laribus, tepidos nec linque penates:
Sic Boreae rabiem poteris, ventosque minaces
Fallere, et ad multam somnum producere noctem;
Quin etiam levibus terram pulsare choreis
Fas erit, et voces perculso reddere sistro
Auditas, puerosque iterum recreare Lyaeo.
Dum vero Pisces hyemalem ex aethere cursum
Absolvunt, notis compone manubria rastris,
Runconem exacue, scabra rubigine marram
Providus absterge, positumque resume ligonem.
Jamque anguis mites auras, Solisque teporem
Nudatus veteri liventia tergora pelle,

Delibans

Delibans primus caveis, luſtriſque relictis
Teſtatur reduces veris redeuntis honores.
Tunc opus eſt aurae inverſas oſtendere glebas,
Saevitieque hyemis maceratum vertere campum.
Telluris primum faſtigia ſumma ligone
Aequabis ſulco: coenum confunde ſepultum
Exteriore ſolo, quod raſtris inde fatiga,
In rectam donec ſalebroſum aequaveris agrum
Planitiem. Recto geminos tunc tramite ſulcos
Duc matres circa: hinc virgas torquebis in arcum,
Quem patulis commiſſum foſſis cogere tractus
Eſt opus ad longos. Preſſae propaginis arcus
Expectant ſulcum, et vivam plantaria terram,
Hinc ſextam campo gemmam ſubmittere oportet.
Indulge ordinibus: dextros, ramoſque ſiniſtros
Huc illhuc aeque diſcernes limite quadro,
Matribus hinc totidem culta tellure ſubactis
Octo aderunt nati, ſimilemque metabere campum
Sollicitus reliquis; tunc ſummo margine binis
Effoſſis ſcrobibus tolles utramque viarum

Partem, unaque tuum quadrabis lege laborem,
Sic facilis vires tellus dabit omnibus aequas.
Tramite diſpones Moros non ſecius omnes,
Ac certans bello immani cum ſaepe Boruſſus
Explicat inſtructa longas legione phalanges,
Directaſque acies format; tunc agmen aperto
Stat campo, et paribus late vix fluctuat armis;
Sic patulo dederis campo plantaria ſolers,
Cunctaque erunt paribus ſpatiis diviſa viarum.
Cum vaga Cecropiis primum diſcedet Hirundo
Finibus, et pelagi tepidas praetervolat undas
Heſperias viſura caſas, nidoſque relictos,
Jucundoſque dies referent, pluviaſque Favoni
Spirantes, ſtratae tumuli ſub tegmine matres
Mororum dudum exoptato humore madebunt,
Et frondes ſenſim attollent a ſtirpe tenellas,
Quae forti coaleſcentes radice parentum
Vitali fibras ſucco, teneraſque medullas
Expandent, ſummos unde utilis eſca meatus
Irrigat, ac veluti exhauſtam cava cohclea in auras

Tollit aquam. Plures nitido de cortice gemmas
Producet Morus ſucco ſaturata feraci.
Virgultis vero nimium ne crede ſuperbis,
Quin ſcindes eadem caeſim a propagine ſumma,
Ut nulla in toto conſurgant amplius agro.
Naviter hinc vigiles nati virgulta reciſa
Faſciculis aptent, quos intra tecta reponant,
Et plenis referant calathis ſordeſque caſarum,
Pulvereumque viae limum, quem injicere truncis
Eſt opus abraſis, validis qui viribus aucti
Extendent late creſcentia fila per agrum,
Plantamque extollent ſenſim a radicibus imis.
Cum Philomela ſuam a viridi vocat arbore Prognem
Communem repetens moerenti gutture caſum:
Cum pecudes pratis laſcivae munera nota
Exercent Veneris, denſiſſima pullulat arbos,
Et natura movet foecundum a ſemine ſuccum.
Vulneris expertes primo tum germine ſectis
De virgis gemmae pubeſcent: Ordine longo
Hinc tenerae exibunt frondes, quas creſcere paſſim

Lacteolumque caput cernes protendere in auras,
Ac veluti foetus informes fingit in artus
Ursa suos, linguaque levi illos sedula lingit,
Perfecti donec referent nova lumina mundo,
Haud aliter graciles Moros, rastrisque, manuque
Assidua pius ipse coles. Defende tenellas
Frondes, crescentesque male a radicibus herbas
Deturba, flores tellus ne ingrata malignos
Educet. Exiguos digitis decerpe remissis
Ramos, ut tantummodo singula proferat arbos
Majorem. Sicut plures enixa lycisca
Si interdum catulos pleno licet ubere cunctos
Sustineat, nati foedo squallore rigebunt
Tergore deformes, haerebitque arida pellis
Ossibus incurvis, deeritque his robur avitum,
Unde minas pavidi metuent, vocemque molossi:
Si tamen avulsis aliis praestantior unus
Pendeat uberibus, jactabit robur avitum,
Et rictu horrificum hunc metuent, et voce molossi,
Sic ramus pariter, qui altus supereminet omnes,

Foecun-

Foecundae paſtus vitali humore parentis
Fortior augebit frondes, tolletque ſuperbus
Cervicem, et quamvis gracilis, tamen arboris umbram
Ingentis late ſternet. Crepitantibus Auſtris
Leniter, et pluviis tepido labentibus imbre
Protendunt ramos aurae, quos aethere Phoebus
Erigit a puro. Vix binum expleverit orbem
Cynthia, proſpicies circum ridentis adultam
Spem campi, audaceſque ſolo conſurgere virgas,
Germinibuſque novis miti colludere vento.
Tu marra campum verſa, tu frange ſupinas
Hinc glebas: raſtro conjux, natique tenellis
Divellant herbam digitis, ut ventilet aura
Nil niſi Thysbaeas frondes. Ceu saepe magiſtri
Solertes ſueſcunt pueros huc flectere, et illuc,
Atque illos aequi ſpecie formare, et honeſti,
Virtutiſque viam, faciemque oſtendere recti,
Nunc ferulam inviſam tractantes, ſaepe monentes:
Cereus hos animus patitur quodcumque doceri;
Impiger haud aliter dociles tu dirige virgas,

Et So·

Et Solem, coelumque arrectas coge tueri,
Ne indocili pronam flectant a stipite frontem,
Durius unde foret curvas sustollere plantas.
Si crudo curvetur iners arbuscula ab Austro,
Roboreo hanc vallo fulcire memento: minaces
Sic Morum contra ventos durare docebis,
Arrectamque solo coges attollere frontem.
Glauca salix illam constringat vimine lento.
Quot gemmae Mori turgebunt parte ab utraque,
Tot pariter frondes crescent, totidemque subibunt
Et frutices: verum hi surgenti debita plantae
Imminuent alimenta, igitur levioribus illas
Decuties digitis: caveas tamen ulla cicatrix
Ne laceret librum, namque immedicabile vulnus,
Immatura licet, flammis arbusta voveret.
Jamque Coturnices sulcantes aera pennis
Ut primum referent reditum, terrasque revisent
Hesperias, siccumque Canem, plenamque sequentes
Aestatem augebunt late ramos, frontemque tumentem
Attollent Mori: prudenti tu attamen omnes

Scir-

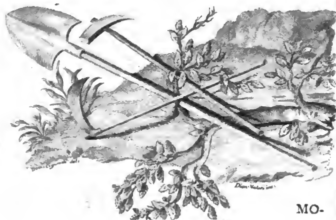
Scirpicula obtundes, ut te cum vertice tantum
Aequent. Interea attractus radicibus humor
Notas aſcendet fibras, gemmaſque ſupremas
Tentabit, compreſſuſque acri vulnere ſeſe
Altior extollet, curſumque revertere ineptus
Uvidulas rumpet gemmas utrimque tumentes,
Et ſenſim extrudet tenero de cortice ramos.
Non aliter tellurem cum acrior aeſtus hiulcat
Prata rigaturus tenuem perſaepe colonus
Praecludit rivum; modice primum emicat unda,
Et leviter laxat curſum : tumefacta moratur;
Sed valvis qua intercluſis retruditur altus
Ancipiti rivus circum ſe vortice volvit,
Denique contiguas turgenti gurgite ripas
Garrulus exſuperans flores circumfluit aegros,
Pratumque inſtaurat, languentemque erigit herbam.
Frondibus eductis ſimulabunt arboris altae
Hinc virgae formam: effundent cervice tenellas
Inde comas, nitidoque e corpore brachia pandent:
Brachia velle tamen rectas erupta per haſtas,

Ut melius ſummo creſcant de vertice crines,
Ramoſque attollant teneros, umbramque novellam
Suſtineant plantae. Interea ferventior annus
Torrebit campum, et paulatim languida Morus
Deficiet. Tum imbres precibus, pluviaſque vocare
Incipies. Sicca ac veluti qui febre laborans
Optat aquam, linguamque cupit mulcere peruſtis
Faucibus haerentem: pateram bibit ille rapaci
Ore redundantem, et ſimul ebibit ille ſalutem;
Lenibus interfuſa comas ſic imbribus, ante
Demiſſas Morus frondes evolvit in auras.
Stridentes cohibe tenebroſo in carcere ventos
Aeole, ne teneras immani pondere plantas
Incurvent, ramiſque novos praedentur honores.
Interea agricolae madefactum vertere marra
Incipiant campum, raſtroque aequare tenaci,
Ne immodico tellus ardore coacta ſuavem
Reſpuat humorem: nimium fatale tenellis,
Juppiter! exitium arboribus, jacturaque acerba.
Tu male naſcentes frondes decerpe nitenti

Cortice; de Moris frutices tu diripe inanes,
Sic late creſcens majorem arbuſcula ſilvam
Augebit. Totum te haec ſedula cura fatiget,
Dum tenuem longa noctes caligine vincant
Titanis lucem, et pallentia frigora campis,
Arboribuſque Aquilo frondum diſcerpat honorem.
Cum triſtis comedens corrupta cadavera cornix
Praedicit miſeris rigidum paſtoribus annum,
Et deteſtatum frigus, crudamque pruinam,
Tum teneras ſulco radices detege recto,
Quas intra cinerem largus jactare memento,
Cui miſce veteri lignorum quidquid acervo
Reſtiterit pluviis corruptum, atque aere aprico;
Inde ſcrobes foliis confertos verte, lutoque
Transfoſſo ſulcos aeque compone novellos.
Congeſtam circa matres cumulo aggere terram,
Quae exiles plantas glacie redeunte fovebit.
Fragmina ariſtarum, feſtucas congere putres,
Quiſquiliaſque leves, quae aura iactantur inani,
Et tenues ſpicas, grano quas area dives

Sejunxit pingui, quaſque horrea plena recuſant.
Prodigus his operi ſurgentia culmina, canae
Ut labefacta evaneſcat vis cruda pruinae,
Stercoris atque tepor radices nutriat arcens
Saevitiem nivis, atque inſtantem frigoris iram.
Interea poſita poteris requieſcere marra,
Sudatiſque modo curis imponere finem.
Sit vero natos tibi ſedula cura docere
Mororum leges, praeceptaque tradere noſtra,
Dum conjux dilecta, ſimulque puella camino
Innixae obſcuro libratum pollice torquent
Fuſum fallentes diuturno frigore noctes
Ingratas nimium. Haec olim didiciſſe juvabit;
Nam pueri creſcent; cum ipſis quoque cura adoleſcet
Augendi Moros, quorum inde fruere labore,
Sericeis etenim ubertim ditabere donis,
Cum matura toris jungenda puella marito
Expoſcet dotem, late cenſu auctus avito
Impiger immodicae expedies impendia dotis,
Atque ſequuturum Martis victricia ſigna

Tu galea poteris natum, phalerisque superbis,
Quadrupede instruere insigni, et fulgentibus armis.
Ut viridis primum flores producet aprilis
Assidue teneras solers noto ordine Moros
Excole, quod perages donec Sol expleat orbem.
Ast ubi ver quartum nobis traduxerit annum
Matribus haerentes dudum mox carpere plantas
Incipiat cultor, campisque exponere apertis.
Tu tamen incoepto vigilans non parce labori,
Nec turpi squallere sinas rubigine marram.
Saepe tenax rastrum tracta, persaepe ligonem,
Ne parere tibi tellus neglecta recuset.

MO-

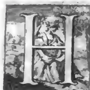
MORORUM

LIBRI III.

LIBER II.

L I B E R II.

Actenus, ut flores, munitas ſepibus altis
Mororum virgas, ſugenteſque ubera matrum
Diximus: at matrum ereptas de corpore plantas
Nunc canere incipio, et ſparſas per aperta locorum;
Alma Ceres, quae ruricolas, agroſque tueris,
Parva quidem poſco, campeſtribus adnue coeptis.
Tu unica ſpes miſerae Italiae, tu numen amicum
Nunc nobis ſuperes. Poſtquam lacrymabile fatum
Res Italas fregit, veterique furore parentum
Inclyta regna olim ſummam traxere ruinam

(Insontes luimus discordis crimina Romae)
Palladis, et Martis patriae cessere coronae,
Qua reges Italo vivebant numine laeti,
Qua gentes quondam Ausonia ditione coactae
Parebant nobis. Artes abiere vetustae,
Atque alios peperere procul sibi Maecenates,
Qua populi inculti, et turpi caligine mersi
Degebant, habitumque rudem, moresque gerentes
Barbaricos. Sed, proh pietas! proh dedecus ingens!
Tot vicibus, fatisque diu crudelibus acti
Et belli, et pacis morem modo, juraque coeci
Illorum sequimur, vestemque imitamur, et artes.
Alma mihi Pallas, quaeso, succurre canenti,
Si Italiae numen vivis, spesque unica nostrum,
Te incoepti numen cursus, comitemque reposco.
Hic quoque Pierides, dum agrestia munera tracto,
Ferte pedem, facilemque mihi concredite avenam,
Quas curas Dominus Moris impendat alendis,
Dum expedio, et durum agricolis propono laborem,
Mororum varias leges, moresque docendo.

Ter-

Tertius exactis binis ut venerit annus,
Anguſta horreſcunt tumidae plantaria Mori.
Arva igitur rimanda tibi, explorandaque tellus.
Circumquaque locos ſtatues, queis vere novellae
Sunt committendae plantae. Qua forte negarit
Uberiorem agris ſuccum natura, fluentes
Cum deſint fontes, elato, qui aggere circum
Deducti ſejungant arva propinqua, vetuſti
Securo ſtatuere atavi pro limite ſepes
Dumoſas, illaſque attrito tramite circum
Clauſere, et paſſim praegrandia ſaxa locarunt,
Vel laetae Cereri, ſummove dicata Tonanti,
Quae agricolas moneant tardos, pecudeſque rapaces,
Mollia ne ruris laedant ſata dente maligno,
Abſtineantque avidi pariter robuſta coloni
Plauſtra: tamen Cereri melius quam frigida ſaxa,
Atque Jovi potius ſolers pro limite inerti
Mororum quoquo verſus juga longa ſacrabis,
Quae a veſtris alios ſejungant finibus agros,
Non minus ac ſteriles ſepes, cippoſque rigentes

Innocui agricolae fugient revirentia ſigna.
Declinans igitur campi de margine paſſus
Tres unca foveam marra tu confode apertam,
Et quinis latam, pedibuſque metare profundam
Trinis, et paribus foveis tua jugera cinge.
Inde peragrabis campos. Solertia partes
Non fugiat vacuas arvorum; quo incipit altus,
Deſinit et ſulcus: quo autem verſura patentem
Dividit ultima agrum caveas circumfode ſolers
Margine depreſſas quoquoverſus bipedali,
Et quinque emenſas ulnis has parte ab utraque
Quadrabis ſcite. Nunquam te glarea cruda,
Non te calculus exanimet. Thysbaea lapillos
Arbor amat tenues: radices quippe meatus
Pervadunt citius: tellurem horreſce paluſtrem,
Argillamque albam, haec Moris alimenta negabit,
Irritus unde labor. Per paſſus divide ſeptem
Has alternatim, et ſemper lege utere eadem.
Effoſſis circum caveis ſimili ordine te ultra
Non labor urgebit durus, non improba cura:

De-

Debita ſed tandem requies tibi, et otia reſtant.
Frigidus interea Arctophylax, Cynoſuraque coelo
Lucebunt medio revehentes frigora nobis,
Concretaſque nives Aquilone, truceſque pruinas.
Hae tibi pro raſtris, marra, curvoque ligone
Indomitam, ſuperaſque effoſſam nuper ad auras
Incipient noctu tellurem arctare, dieque
Praepingues nebulae, et demiſſior aura reſolvet,
Reflexoque illam penitus Sol lumine quaeret
Exiguum peragens hyemali ſidere curſum,
Et Boreas, Scythicoque ruentes carcere venti
Spirabunt pariter, cineri unde ſimillima ſicco
Mutata tandem facie miteſcere diſcet.
Sic Sole, et bruma, ventiſque exercitum, et imbre
Triſte ſolum, et marra nondum tractabile vires
Acquiret, calidiſque nitris, et ſalibus auctum
Fertilis Eridani pingues imitabitur oras.
Ut vero feſſis paullatim mitior annus
Jucundam coelo referet mortalibus auram,
Gramineis ſternes glebis, ligniſque vetuſta

Exeſis

Exeſis macie; et ſtipulis cunabula Moro
Conſtituenda novo. Nunquam a regione remota
Abducas plantas. Diſpar natura locorum
Saepe refert multum: virtus non omnibus agris
Una. Ideo agreſti Moros, quas pectine veſtris
Plantandas dixi campis, ſub ſidere veſtro,
Et veſtris etiam velim plantaribus ortas,
Ne ignoto in campo direptae a matre fatiſcant.
Sic terris Morus patriis aſſueta ſuperbas
Attollet frondes. Divelle a ſtirpe parentum
Lacteolas virgas, runcaque, manuque remiſſa,
Ne duri perdat radix diſcerpta laboris
Fructum. Quos illae ſpectant in cortice ventos
Signabis: quaſcumque ſuis obvertere oportet
Aſtris, ut vento cunctae reddantur eidem,
Cui prima a teneris dudum conſueverat aetas.
Ut vero graciles ſuperae tu oſtenderis aurae
Radices primo correptas vulnere multa
Involues palea, aut hirſuta carice, molles
Ne lacrimas forſan vitales ſorbeat aer,

Maternoque ſinu Morus divulſa laboret.
Sterne itidem foveas pingui laetamine apertas,
Hinc leviter prolem campo depone ſerendam.
Molle capillitium, trifidaſque aptare memento
Radices leviore manu, ne forte retortam
Collectae in ſpiram vegetantes altera motus
Comprimat alterius. Confertas gramine glebas
Injice: ſollicituſque omnes craſſa occule terra,
Laxius ut radix diffuſa vagetur in agro.
Qualiter in ſeptis olim a cervice tenellas
Truncaſti Moros, iterum praecide ſuperbam
Caeſariem, ut tantum videatur inutilis haſta,
Nec patiare illam erecta te excedere fronte.
Vertice enim obtuſo plures revolubilis humor
Extrudet ramos, cui ſe via libera fibris
Explicat, internos circum undique dum irrigat artus.
Septeni paſſus ſpatium ſint inter utramque
Plantam, et per ſeriem ductim ſic pergito totam,
Donec opus peragas, et Mororum juga longa
Conſtituas; eadem in caveis ſit regula quadris.

Inde ſolo Moris commiſſis parte ab utraque
Congeſtam ſubito raſtris diffundere terram
Curabis, tumulus, clivuſne appareat ullus.
Imporcabis humum ſtirpem prope virgultorum,
Per ſulcos Morus ſenſim ut radicibus actis
Laeta comam citius molli de vertice mittat.
Attamen apricos late qua glarea campos
Arefacit, volitatque levi qua pulvere tellus,
Sunt quibus eſt uſus campo committere Moros
Ut primum autumnus declinat frigore victus.
Quiſque ſuis agitur cauſis, et mente movetur;
At mihi non equidem eſt eadem mens, namque furorem
Horreſco nobis inſtantem Erymantidos Urſae.
Excitat haec Boream e Riphaeo littore crudum,
Qui noſtris ſaepe incumbens regionibus imbres
Hibernis glomerat nivibus, terra unde coacta
Illico duritie Garamantica marmora vincit.
Ubere tunc Mori avulſae, dulcique parentis
E gremio, nuperque ingrata ſede repoſtae
Oppetere aut mortem miſerae, aut tabeſcere diſcent.

Ver

Ver tamen ut Zephyris hyemales temperat auras,
Haud dubites tepido Moros deponere campo.
Haec etenim moneo campis expertus avitis
Bis ſenos lapides noſtra diſtantibus urbe,
Atque tuis totidem munitis, Mantua, muris.
Mantua pulchra nimis, nimiumque exercita bellis,
Quam propter crebro Auſonidae exarſere cruento
Marte, atque Eridanus rorantes ſanguine fluctus
Scuta, viros, galeaſque minax traduxit in aequor.
Qua campos vero inclementior aura coarctat,
Et rigidis cogunt terram aſpera ſidera ventis,
Qua colles ſurgunt, qua attollitur ardua montis
Ora, cave nimis elato ne vertice Mori
Aſſurgant; coenum manibus tum ſuffice plenis,
Sic crudam mulcebis humum, ventoſque furentes
Vinces, quodque pati indocilis natura recuſat,
Arte emendabis: qua non patiuntur aratrum
Acclives montes late circumfode marra
Tellurem; crebro glebas inverte ſupinas,
Sollicituſque herbas dentato diripe raſtro,

Ingentes pleno unde educes vertice Moros.
Qua nebulas vallis ſquallentes ſuſcitat, altam
Erige ſupra alias Morum, ut procerior aura
Vividiori educta altos a vertice ramos
Fundat, & umbriferis foliis onerata vireſcat.
Plurima te poſſem veterum praecepta docere,
Irrita ni nobis longa experientia paſſim
Feciſſent. Quidnam creſcentis cornua Lunae
Cum Moris? quidnam cum plantis aſtra ſerendis?
Dum Zephyri leviter ſpirant, dum nubila circum
Humida vere novo pendent, ſatio optima Moris.
Lunares igitur fruſtra ſpeculabere motus.
Religio haec ſatis illuſit veneranda parentum
Saecula; mens ſiquidem has leges humana abolevit
Docta modo certas rerum cognoſcere cauſas.
Quae volucrum roſtro labuntur mora loquaci
Silveſtres inter dumos, tribuloſque rigentes
Illaqueata diu latitant, at denique frontem
Suſtollunt viridem nullo cogente colono.
Tunc labor impendendus erit, tunc provida cura

Nam-

Namque manus vigilis cultoris avara vocatur,
Ut creſcat ramis arbos ingentibus aucta.
Quas paſſim vero tellus imitata novercam
Non aluit tenues intra plantaria virgas,
Tu ſulcis indiſtinctas compone profundis,
Illaſque in morem curabis texere ſepis,
Quae a flava tauros ſegete, et pecus omne tenebunt,
Atque miniſtrabunt primam bombycibus eſcam.
Attamen ut denſae creſcant, ſunt falce putandae,
Vix omnes uno ſuperent ut pollice fundum.
Vepribus, et tribulis illas notabere acutis,
Lacteolo donec jactent a vertice frondes,
Altius et validis ſe extollant viribus auctae.
Non duram ſtupidus marrani, non neglige aratrum;
Saepe labor marrae, totidemque iterandus aratri,
Graminis ut penitus pereat genus omne nocentis.
In morem ſepis nulla cohibente bipenne
Tu virgas ſine lege ſines ſilveſcere. Binum
Ut reduci Phoebus curſu traduxerit annum,
Illarum pedibus lucentem impinge ſecurim

Funditus a terra, et ſolers virgulta recide,
Unde habeas vallos ſuffultis vitibus aptos.
In ſeptis tenerae plantae, laribuſque propinquae,
Dum intactae vivunt, creſcunt; non morſibus hoedos
Vulnificos metuunt, jactantes cornua tauros
Ignorant, immo felicia tempora ducunt,
Seps avidas etenim pecudes ſecura coercet.
Ut primum vero campo creduntur aperto,
Inſurgnnt hoſtes illas ſine more petentes.
Quapropter veluti miles viſurus in armis
Hoſtes induitur lorica, ocreiſque refulget,
Aeratoque micat clypeo, galeaque ſuperbus
Eminet, haud aliter Meros, queis tanta pericla
Impendent, quas tanta urgent diſcrimina coeli,
Armis cinge ſuis. Calamos decerpe paluſtres,
Congere limoſa paleam cum carice mixtam,
Illiſque obduces plantas, triplicique ligabis,
Sed lento nexu, nodus ne ſtrangulet intus
Arboris humorem. Cortex renitebit opertus,
Crudelemque hyemis glaciem, Soliſque retundes

Ardo-

Ardorem. Nudae sint vero a vertice plantae,
Ne gemmae lateant oriturae. Vomere taurus
Ingemat imposito, qui operis modo dividat ingens
Tecum onus: at querulum multa vi pronus aratrum
Trude: octo sulcos produc recto ordine: primo
Succedant alii, atque labor ducatur in orbem,
Usque novis sulcus dum plantis incubet altis
Parte ab utraque: tamen ne extremo vomeris axe
Delibes truncum, vehementi voce coerce,
Atque manu retine tauros: innitere stivae
Oppositae, aut potius ramus tibi corneus adsit
Flexilis, atque virens, laevis, longaque medulla
Scissus, quem medium temoni infige recurvo,
Innixusque humeris illum torquebis in arcum,
Extremae donec partes figantur eisdem
Spinis, queis orbes stridentes axe tenentur.
Hac ratione tuis mordax cohibebis aratrum
A plantis. Recto forsan si e tramite quaedam
Declinet, facili pronas mox erige dextra,
Atque doce solers cunctas consurgere rectas,

Ut primas, medias, et quae ſunt parte locatae
Suprema pariter ſic linea dirigat una,
Ut reſono mittas nervo ſi forte ſagittam,
Ipſa volans nullam tenui vel vulnere tentet.
Quod doctus recta in fovea, quoque perfice ubique
Sparſis in caveis, ſummo qua margine campus
Deſinit; hic etenim quoties iterabis aratro
Verſuras flavae diſponens jugera meſſi
Arboribus cultum renovabis vomere eodem.
Diruta Mori inter veterum coementa caſarum
Figere radices gaudent: nam fervida nitro,
Macerieque tepens ferveſcit terra, fovetque
Ubertim plantas, tumido quae vertice in auras
Se extollunt citius, majoraque brachia pandunt.
Non his, quaeſo, locis dubites impendere curam;
Illa tibi magno referet cum foenore fructum.
Qua bobus ſurgit praeſepe, domuſque colonis
Fige etiam Moros: aliis procerior umbram
Eriget hic arbos; radios arcere parata
Aeſtivos Solis pueris umbracula ſternet,

Et natis, caſtaeque uxori dulce levamen,
Anxia cum repetet maturae tempore meſſis
Patria tecta, diu querulo luctantia nato
Ubera ſuppoſitura, eſcaque alitura relictam
Mane novo ſobolem. Haec pueriiibus oſcula plena
Blanditiis miſcebit, et ipſa labore diurno
Fracta inſtaurabit vires, reducique marito,
Et bacchum, cereremque, dapeſque apponet inemptas.
Sic ambos menſa, et viridis ſolabitur umbra.
Ah pereat quiſquis, tranquillo ruris amore
Poſthabito, curas, fallaceſque urbis honores
Laudat, et indomitum faſtum, ſequiturque tumultus
Urbanos. Felix qui rure tenetur avito,
Namque boves, Mori, ſegetes, viteſque feraces
Delicias faciunt domino cum foenore magno.
Hic nunquam domina obſequiis pertaeſa vetuſtis
Te imperio miſerum exercet, pax candida floret,
Hic pacem Zephyri lenes, volucreſque loquaces
Nocte dieque canunt, et ruſtica munera laudant.
O fortunatus patrii ſi norit arator

Divi-

Divitias ruris. Fructus gratiſſima tellus
Educat, et facili victu reſpondet avaris
Agricolis. Tranquilla dies hic praeterit, et nox
Neſcia ſecuros agreſtum fallere ſomnos.
Sed jamjam ramis, foliiſque domeſtica Morus
Luxuriat plenis, foecundaque pabula Eois
Vermibus ante alias offert, maturaque mora
Suppeditat pullis, gravibuſque abdomine porcis.
Sic illi creſcent, hi ingentia tergora circum
Carne ſaginata augebunt. Tibi pinguior eſca;
Cum dureſcet hyems glacialibus horrida brumis.
Qua vero tellus ſalebroſis aſpera ſaxis
Frugiferam haud patitur cererem, bacchumque recuſat,
Et cicer educit raro, vilemque lupinum,
Optima turgidulis Moris cunabula habebis.
Illa ferax Moris, illa experienda colonis.
Candida glarea amat Moros: hinc vivida radix
Plantarum lapidoſa Soli per viſcera reptat;
Ac veluti dux ingenti perſeptus ab hoſte
Explicat invictas turmas, et fronte phalangem

Quadruplici format, ſpatioſoſque occupat aequis
Ordinibus late campos, aciemque metatur:
Non aptos cereri ſimili ſic lege per agros
Plantabis ſolers Moros juga recta viciſſim
Producens, aeque ut paſſim arbor ab arbore diſtet.
Thysbaeis totum foliis ſilueſcere campum
Tu coges, crebro ſi invertes vomere ſulcos,
Si terram nunquam enervabis ſemine iniquo,
Et gramen toto haud patiere vireſcere campo.
Quod tibi rara ceres ſaxoſa ſede repoſta
Abnuerit, referent ingenti foenore Mori.
Non procul e laribus foſſam circumfode latam.
Hic frondes nemorum diſcerptas frigore hyberno:
Hic tectis paſſim quidquid tua filia verret,
Semeſas epulas bombycum, hic aggere ſordes,
Quiſquiliaſque, furens quas jactat ab arbore ventus,
Hic tenuem miſce paleam cum ſtramine molli,
Unde calor Solis, ventus, pluviaeque cadentes
Conficiant intus tepidum laetamen, ut inde
Ferveat in cavea, et vitalem arentibus agris

Suppeditet ſuccum, et quod glarea cruda recuſat
Sufficias, Moruſque altum protendat in orbem
Ingentem formam, frondem bombycibus Indis
Germinet, et patula ramorum exuberet umbra.
Qua ſteriles intra campos via publica curſum
Exhibet, haud pereat neglecto margine tellus;
Aſſurgant igitur Mori decora alta viarum:
Parte ab utraque tibi virides deponere plantas
Præcipio, et paribus ſpatiis juga ducere longa.
Grata viatores feſſos ſic umbra levabit,
Dum Canis aeſtivos accendit torridus auras:
Sic Dominus late cenſum ditabit avitum,
Cum nova guſtabunt bombyces pabula adulti.
Advena cum linquens concretas frigore ſilvas
Auſonios intrabit fines, umbroſa putabit
Anxius Heſperidum intraviſſe vireta, vel hortos
Elyſios, laetuſque viam properabit amoenam
Luſcinias inter reſonas, et acanthida dulces
Alternos grato modulantes gutture voces.
Jamque Phlegon ardens, Pyrois, Eous, et Aethon

Vere novo revehet viridem mortalibus annum,
Qui fparget pleno campeftria femina fucco;
Hinc laeta tenerae Mori cervice tumefcent
Turgidulas gemmas pariturae, et germina prima.
Protinus hirfutos fentes, et congere vepres,
Queis haftas calamis indutas cinge, caputque
In primis, lentoque infra illos vimine vinci.
Arceat a gemmis intortus circulus, ipfos
Ne lacerent intus crefcentia germina: glifcent,
Sic equidem intactae frondes, taurofque voraces
Eludent, teneraeque obnixas arboris haftae
Vaccas, fi turpi forfan prurigine tactae
Se tentent: inconcuffa hac ratione jacebit
Arbos. Affidue his perfectis rebus in unguem
Et cereri vigilans incumbe, et vitibus altis.
Attamen ignarus curas haud neglige coeptas,
Namque egomet memini a proavis audiffe vetuftis,
Ruricolam Moros feviffe, illafque labore
Sollicito coluiffe diu, qui denique feffus
Scirpiculam, marram, notumque oblitus aratrum

Vepribus, et dumis illas, tribulisque reliquit,
Linquitur ut quercus mediis ingloria silvis.
Sericidae fremuere Deae, fremuere bicornes
Et Satyri, quod desidia traheretur inerti,
Qui late herculeos humeros, Steropisque gerebat
Brachia. Magna parens arvorum brachia jussit
Truncari misero agricolae quasi inutile pondus:
Tunc tacitae obstupuere Deae, casusque misertae
Crudelis poenam commutavere cruentam:
Viminibus caedendum igitur, virgisque dedere.
Herculeos humeros Satyri, durosque lacertos
Nudarunt rabidi: insonuere flagella per artus
Immanes, et ubique cutis contusa tremebat.
Jamque miser lacrimas, singultusque ore ciebat,
Et crudi necdum absolvebant jussa ministri.
Expleta demum mulcta, amotisque flagellis,
Procubuit pronus lutulento pulvere quaerens
Solamen, madidusque humeros, tumidusque lacertos
Verberibus miserum mediae se advolvit arenae,
Sordidiorque immundo evasit turpiter apro.

Sericides riſere Deae, riſere bicornes
Et Satyri, aſtantes circum riſere coloni,
Viciniquе ſimul crepuere ululatibus agri.
Agricolas olim ignavos ſic vindice poena
Sericides mulctaverunt. Diſce ergo tenellas
Moros excolere, iram ne mereare Dearum;
Namque coli aſſidue cunctis haec dignior arbos.
Jamque dies redeunt mites, et fertilis annus
Pinguia graminibus foecundat rura tenellis.
A ſummo primi frondeſcunt vertice rami,
Et frutices ſurgunt educti vere tepenti.
Semiviri teneri, tenerae ceu ſaepe puellae
Caeſariem certa conſueſcunt ducere lege
Aſſyrio unguento, ferroque, et pectine eburno
Mulcentes crinem: ſimili quoque lege novellas
Attenua frondes induſtri pollice (Morus
Annicula horreſcit crudelia vulnera falcis)
Sufficient tantum modo germina bina puſillis,
Sed tria, vel ſummum, valido quae corpore praeſtant,
Quatuor eduxerit feliciter: hoc numero ſi

In tenero plures linquantur ſtipite rami,
Fruſtrentur cuncti : graciles ſine viribus aegri
Squalleſcent circum, et labor hinc foret irritus omnis.
Interea triplices majori robore Morus
Augebit ramos, fruticeſque emittet ab illis,
Qui veteris denſam ſimulabunt arboris umbram.
Si molles vero praerupto turbine grando
Horrida diſcerpat frondes, a cortice fractas
Lucenti reſeca ferro, ne forte venenum
Demiſſum a ſumma radices arbore foedet,
Ut primum flagrans ſitientes Sirius agros
Torrebit, fervens aeſtivo terra calore
Virmiculos plures, inſectaque gignet ubique.
Infeſtam ah! turbam metue, atque ignobile vulgus;
Bella parat miſeris Moris, nimis horrida bella.
Ante alios hoſtes timeas inſecta, nigranti
Tergore quae lucent: caput his breve, venter at inde
Amplus, et oblongus, nigra, et velocia crura,
Forficulamque gerunt pro cauda: callida furtim
Per Moros reptant; fraudem ſub tegmine condunt

Stra-

Straminis, attingant, donec veſtigia ſumma,
Inde venenato pia germina forfice vaſtant,
Et radunt quidquid florens modo germinat arbos;
Quapropter tenui religatum vimine ſtramen
Solve cito: plantas denuda, et concute frondes
Hoſtibus oppreſſas: procumbent protinus omnes
Deturbati, et diffugient ſine lege per agros:
Neve tamen rurſus tentent iterare periclum;
Ereptis calamis haud tu prius indue Moros,
Quam rectis Phoebus radiis, et Luna reflexis
Circumquaque leves novies luſtraverit haſtas.
Attamen exutis iterum veſtire memento
Sollicitus ſpoliis, ne obductas cortice molli
Sol fibras urat. Pariter tibi turma domanda
Eſt volucrum, quae alis, habituque ſimillima fucis
Huc illuc volitat, creſcentesque ore rapaci
Perterebrat paſſim frondes, et quidquid edaci
Devorat ingluvie; arboribus, ſegetique nefanda
Peſtis! ſed tantâ vitiatos peſte repente
Concutias ramos: volucres ceu initia mora

Acriter acta Noto labentur protinus omnes :
Tum subito circum gallinas coge loquaces,
Et pullos, qui hostes insensos vindice rostro
Mordicus arripient tumulantes ventre voraci.
Ut tamen imbriferis compressus nubibus aer
Intonat, effusique ruunt placido aethere nimbi,
Labenti pluvia tellus recreata madebit,
Et pulvis fluitans volucres, infectaque secum
Abducet. Puro vix fulserit aere Titan,
Junge boves; illos siquidem supponere aratro
Est opus, hesterna donec pluvia humida tellus
Te acclives patiatur agris inducere porcas.
Vomere sollicita tellurem, iterumque fatiga
Depressos sulcos, avulsaque funditus herba
Parte ab utraque tuo tantum sit meta labori.
Ne rigido in truncos impingat vulnere vomis,
Corpore praecipio toto, totisque lacertis
Nitere in adversam burim, taurosque coerce.
Circulus, et vepres ramis sua munera praestent,
Dum incustoditi percurrunt pascua tauri,

Ne a tenera primas decerpant arbore frondes.
Cortice mox etenim ſciſſo tabeſceret arbos.
Magna pericla quidem haec, ſed enim majora ſuperſunt
Arboribus: nunquam pigeat te iterare laborem
Aſſiduum; ſudor triplici tibi foenore fructum
Reſtituet. Dryades aderunt, aderuntque ſecundi
Arvorum pariter Genii, qui numine laeto
Teque, tuumque opus aſpicient; hoc flava colonis
Pollicita eſt olim Cybele (nec numina fallunt)
Ut primum campos docuit ſupponere aratro,
Noſque agros Moris patrios ditare. Minervae
Ante alias arbos gratiſſima, quippe labori
Materiam praebet phrygio; tenerae unde puellae
Arte colorata texentes ſerica fila,
Heroumque vices inſcribunt, geſtaque regum;
Quae procerum auratis paſſim conclavibus haerent;
Idmoniamque artem vincunt audacis Arachnes.
Hinc facinus Theſei, inde tuos Ariadna furores,
Vel miſero Pyrrum inſtantem Priamo enſe cruento
Ante aras patrias, confoſſumque Hectora Achillis

Cuſpide, jactatumque agitata per aequora Ulyſſem
Aulaeis paſſim inſcribunt, fraudemque Sinonis,
Aeneamque pium acri urgentem vulnere Turnum:
Te, Caeſar, fingunt ultori debita Bruto
Victima, vel phario Magni devota ſepulchro,
Idaliaeque Deae formant, et fulmina Martis.
Munera ſaepe movent Superos. Tu ſacra quotannis
Ideae facies Cybele, Grajaeque Minervae.
Quocirca ſanctas duro ſilice excute flammas,
Unde rogus crepitans fragrantem ad ſidera flammam
Extollat. Poſtac nigrantes rite bidentes
Conſtitues binas Cybele, totidemque Minervae
Indomitas vaccas: ſacro farre, atque nitenti
Injecto ſale, et precibus pia numina adorans
Multa obluctantes vi illas urgebis ad aram:
Hic trepidum ſacro jugulum mucrone reſolves,
Purumque effuſo ſparges altare cruore.
Sanguineos ſanctis impones ignibus artus.
(Devotos ignes Mororum ligna miniſtrent)
Interea circum pueri, innuptaeque puellae

Adſtan-

Adſtantes caſta clamabunt talia voce.
Alma parens Cybele arvorum fidiſſima cuſtos,
Alma Minerva parens operum fidiſſima tutrix,
Aequa quidem petimus, nobis praebete ſecundas
Aures; a Moris triſtes avertite caſus.
Vermiculi turpes abſint, inſecta, malaeque
Cum fucis volucres; abſit genus omne crabronum.
Temperet Aeſtatem ſiccam facili imbre ſolutus
Saepe dies: mollis madeat nox rore perenni.
Turbine commotos Scythico compeſcite ventos,
Atque procelloſas inviſae grandinis iras.
Arboribus faveat Latous Apollo diurno,
Cynthia nocturno curſu, et bona ſidera noſtris
Aſſidue rutilent campis, noſtroque labori.
Alma parens Cybele arvorum fidiſſima cuſtos,
Alma Minerva parens operum fidiſſima tutrix,
Aequa quidem petimus nobis praebete ſecundas
Aures, a Moris tantos avertite caſus.
Expletis demum precibus, ſacriſque peractis,
Tellurem in ſulcos exerce vomere curvo:

Mordaces tribulos, herbasque evelle malignas,
Debita ne infestae Moris alimenta furentur:
Scirpiculam crebro manibus versa, amputa ineptos,
Et frutices, unde uberiori uligine pasti,
Qui superant, crescant. Declinans aethere Phoebus
Denique corripiet cursum, septemque Triones
Tarda polo nobis referentes astra, fugabunt
Aestivos Zephyros. Carpet jam vinitor uvas,
Maturoque premet nudatus crura racemos.
Illico rumpe moras: noto sub pondere aratri
Coge boves: terram lucenti vomere scinde,
Stirpe etenim a summa crescentes detege plantas,
Radicesque levi stratae tellure parumper
Foecundum Solem, auramque experiantur apertam:
Prodigus inde lutum commixtum stercore equino
Per medium sternes sulcum, tenerasque recondes
Mororum leviter radices, fervidus humor
Ut foveat plantas. Obliquo vomere posthac
Appones terram, et diffusum stercus humabis,
Ne pingui tellus esca fraudata senescat;

Ster-

Stercus enim tepido coecos humore meatus
Intrabit, glaciemque acrem, et frigoris iram
Comprimet, augebitque magis vegetabile robur.
Hoc etenim expedies melius, si stramine putri
Inferius plantas obduces: unde pruina
Candenti tellus nunquam concreta rigescat:
Aspera non glacies penetrat, non frigora stramen.
Si infirmis Morus languescat morbida ramis,
Spinosasque edat frondes ingrata, rigentem
Ante hyemem haud dubites falcem supponere aduncam
Frondibus, ut turpi amissos a vertice rursus
Extollant animos, cum formosissimus annus
Vitali infundet turgentia germina succo:
His actis posito poteris requiescere aratro,
Concretos donec Zephyrus permulceat agros.
Cortice sed pingues Moros, et fronde tumentes
Caedite vere novo: nimiam compescite ferro
Luxuriem, tanto ne arbor sit ponderi inepta.
Imperio plantam duro exercete superbam,
Ut crescat citius robusto corpore tardis

Ingentem late ſtratura nepotibus umbram.
Ter Phoebus nobis accedens, terque recedens
Thysbaeas foveat plantas noto ordine cultas,
Terque diu incumbentem operi tueatur eidem,
Frondibus at Mori demum majoribus auctae
Foecundos pandent ramos, fruticeſque viciſſim
Candidulis maturabunt bombycibus aptos.
Primi igitur fructus carpendi, et pabula prima
Vermiculis ſternenda tuis, calathiſque legenda.
Attamen uvidulis ramis arcere memento
Rugoſamque manus vetulam, durumque lacertos
Agricolam; hic marrae, duroque aſſuetus aratro
Crudeſcit ſcabra totus pelle, illaque cornu
Aridior palmas, digitos, ulnaſque rigeſcit,
Unde leves tenui laceraret cortice ramos.
Quapropter pubeſcentis modo flore juventae
Hic adſint circum pueri, molleſque puellae,
Quae manibus tractent Moros, primumque laborem
Sericidis ſacrent. Laetum paeana canentes,
Feſtoque in numerum Venerem clamore vocantes

Decer-

Decerpant ſummis manibus, gremioque reponant
Lacteolo molles frutices: tenero magis hoedo
Sic teneri digiti Moros non vulnere crudo
Contundent, immo ſpoliatos fronde novella
Mulcebunt ramos, ut flores innuba virgo
Contrectat molles. Qua tertia gemma tumeſcit
Interea ſolers totos a vertice ramos
Amputa, ut aut bifidae Morum, trifidaeve figures
Forcillae in ſpeciem, ſed caeſim pollici utrumque
Articulum aequabis, dein ferro vulnus amico
Laevabis, libro ut ſplendeſcat ubique nitenti,
Contrahat unde cutem citius ſanata cicatrix,
Falciſque obducat creſcens veſtigia cortex.
Ne ſuccuſſa arbos forte a radice fatiſcat,
Laeva manus teneat Morum, dum dextera ramum
Corripit: at manibus decerpes inde remiſſis,
Quae male creſcentes circum ſine lege vireſcent
Gemmae importunae, plures, ut prodiga Morus
Dein frutices, laetoſque magis producat ad auras.
Tres tantum nati quocumque e vulnere ſurgant,

Unde tibi trinas finges triplici ordine furcas.
Hic ubi temporius falce attenuaveris unca
Effuſas Moros, obliquo vomere preſſam
Sollicitabis humum, ut ſtiva, tauriſque ſubacta
Radices foveat teneras, frondeſque novellas
Suſcitet. Interea cervicem turgida Morus
Attollet, foliiſque auras, et fronde laceſſet.
Luxuriabit ubique tumens, plantaſque ſuperba
Contiguas vincet majora umbracula texens.
Immodice vero truncum ne germina denſa
Debilitent, rurſus moneo, quod pullulat ingens
A cervice nemus, quas germinat ebria Morus,
A trunco frondes digitis decerpe benignis,
Stolones etiam triſtes a ſtirpe recide.
Sic collucabis ramorum a pondere plantas
Oppreſſas turpi. Ac veluti cum ſponſa paratis
Diſcumbit feſtiva inter convivia menſis,
Illa genas roſeo interfuſa colore, modiſque
Culta comas variis, auro, gemmiſque coruſcans
Convivas habitu ſuperat, cultuque puellas.

Huic

Huic pars debetur laudis, quod pulchra decoret
Ornatus ipsos : laudis pars altera matri,
Sedula quod docta natam exornaverit arte;
Cum Moros laudat properans sic saepe viator,
Te quoque cultorem laudat, falcemque magistram,
Quae tali potuit Moros finxisse figura.
Nil tibi nunc superest, dulces nisi forte secundus
Nubibus abruptis aer recluserit imbres,
Humentes presso glebas convellere aratro,
Temperet unde madens radices terra bibaces.
Cum reduces vero pastores montibus altis
Deducunt pecudes, Moros a stirpe tepenti
Sterne fimo, sulcosque elatis occule porcis,
Obliquo apponens effossam vomere terram.
Quae modo tradidimus tibi sunt iteranda quotannis,
Alternusque diu redeat labor actus in orbem.
Candidulae redeunte novello vere puellae
Germina prima redundanti tibi ferre canistro
Cum pueris certent gratam bombycibus escam.
Septima vix aestas Moris effulserit altis

Scirpicula te arbos inſtructum, et falce vocabit.
Maxima cura, laborque ingens! Tractare peritus
Incipiat cultor falcem, tractare bipennem,
Et teneris primum plantis imponere morem;
Impoſitos etenim mores tractabilis arbos
Servabit: tardos creſcet viſura nepotes,
Qui haud aliam illi vix poterunt inducere formam.
Indecores rigido frondes diſpellere ferro,
Truncoſque enodes, dupliceſque a ſtipite ramos,
Divaricare alios, alios protendere oportet.
Quos vero ſtatues altas ſe extollere in auras,
Hos mutiles opus eſt, tali tamen utere lege.
Clauſa cicatricis luſtra veſtigia primae,
Quae poteris tantum, falcem dum ſtringis, et alto
Impingis ramo, binis excedere palmis.
Deciduas frondes obliqua falce putabis,
Ut melius madeat nucturno rore cicatrix.
Quiſque ferat ramus tantum tres denique natos,
Ut late creſcant. Recti qui ad ſidera ſurgunt,
Quique cadunt proni decurta, aſt aera purum

Qui

Qui obliqui spectant majores omnibus artus
Producant, densa unde arbos augebitur umbra.
Fasciculos posthac truncatis construe ramis,
Collectosque repone domi sub tegmine summo.
Maturis est haec bombycibus optima sedes,
Quando opus egregium peragent docto ore vomentes
Serica fila, et caliculis contracta recondent
Corpora, tergeminasque suas mercede rependent
Curas: at sulcos iterum deduc prope Moros,
Sic etenim longe pendentes brachia crescent,
Ac veluti surgunt triplici, et longo ordine Citri,
Murmure qua aequoreo Benacus littora frangit
Melsineae rupis, nemoroso et vertice Quercus
Silvestres superant, eductosque arte lacertos
Ostentant auris, obducuntque undique truncum
Frondibus, atque una dimensa lege volutant
Circumquaque comas stridenti Aquilone agitatas.
(Melsineae rupes, Benaci littora amoena
Quid mihi curarum olim auxistis! quidque laboris!)
Septima vix aestas virides calefecerit agros

Sic pariter denſas imitantes vertice Citros
Aſſurgent Mori, hinc actis laetabere curis.
Durior aſt incumbe operi, praeceptaque in unguem
Noſtra faceſſe. Ut nonum Sol traduxerit annum
Foecunda plenas decerpes de arbore frondes
Ramorum luxum prudenti falce coercens.
Diradiabis ubique comas ex arbore opaca
Ducitur aſtronomis ut paſſim ſphaera rotundo
Orbe, et honoratas pariter memor undique plantas
Protendes, virideſque ſimul diducere coges
Ramos; hac ratione equidem diffuſa ferentes
Brachia temporius, formaque, et robore creſcent,
Jactabitque comas Morus robuſta per auras:
Provida falx etenim formam componit, et umbram,
Quam late in campis arbos expandet adulta.
At vos o juvenes curnam male vivitis annos,
Quaerentes tinctas alio ſub ſidere veſtes,
Moreſque intenti patrios, et vertere linguam?
Quid plenas teritis noctes? quid funditis aurum
Pernoctes? curnam mulcentes pectine crines,

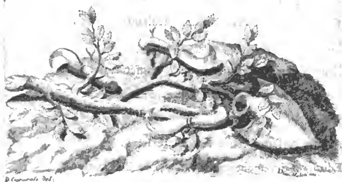
Aſſyrioque cutem unguento? quid corpora ſomno
Laxantes, veluti glires, tot demitis horas
Labenti vitae? miſeri conſurgite tandem,
Atque aliquid dignum proavis audete vetuſtis;
Aut equites curſu, aut pedites contendite ludo;
Effigiem belli fictis oſtendite in armis,
Ut gentis nomen, patrium ut ſervetis honorem.
Italidum heroum quoties plaudente corona
Pulvere certantum noſtri quondam Amphitheatri
Incaluit campus laudum, et Mavortis amore.
Sic veris aſſueta triumphis agmina adire
Pulchrum erit, et veſtrum late diffundere nomen,
Qua noſtrum quidam Auſtriadum clara arma ſequuti;
Bojaridum aut partes inter diſcrimina belli
Et Genti, Patriaeque decus peperere ſuperbum.
Venantes canibus gaudete, agitate ferocem
Quadrupedem audentes; agros percurrite avitos
Saepius, et pigro dudum torpore jacentes
Excutite agricolas: illos compellite moros
Attenuare crebro indociles, ſuſtollere aratro

Infe-

Infestas herbas (nil sollicitudine herili
Fertilius campis) sic vestrum augebitis agrum
Sericio, unde sagax Gallus, locuplesque Britannus,
Et Theuton solers multo mercabitur auro
Congestas merces, et culti munera ruris.
Ne potius Cynica videar gravitate superbus,
Quam dulcis vates, victricis saecula Romae
Inspicite. Agrestem proceres coluere Quirites
Vitam, qui passim aut sellas habuere curules,
Ut duro abstractus quondam Serranus aratro,
Sive triumphandos duxerunt agmina in hostes,
Agmina, quae domitis populis, regnisque subactis
Barbara Romano Marti peperere trophoea,
Furius ut campis abreptus ad arma Camillus,
Sic domitrix crevit terrarum maxima Roma,
Et toti facta est longe clarissima mundo;
Si belli, et pacis, veteris si lumina juris
Tanta haud dedignata manus imponere ruris
Indefesso operi, dein vero turgidus ira
Cum Mars ingrueret, trans illas ducere ad arma,

Aut ferre ad facrum fuffragia plena Senatum;
Vos curnam pudeat longas impendere curas
Foecundae Cereri? haud arma, haud infula facra,
Haud fafces obftant: nobis non fidera femper,
Nec crebro tellus tantos maturat honores.
Talibus o juvenes, dum egomet vos urgeo dictis,
Adriaci Patres, qui non fine numine divum
Felici imperio nobis dant provida jura,
Caefaris, et Regum praeclara exempla fequuti
Magna parant nobis. Noftras meditantur apertis
Liminibus merces populos extendere ad Indos,
Conftituuntque nova extremis commercia terris,
Sic crevere olim Patres: oblita redibunt
Saecula fic nobis, opibufque ingentibus aucta
Aetatis rurfum veteris fortuna refurget.
Edite regali, atque augufto fanguine Princeps,
Qui claram Proavum virtutem, et grandia facta
Exfuperas, cujus Genti immemorabile nomen
Olim Bojaria impofuit, fi carmine dudum,
Quae Tibi narravi, excepifti numine faufto,

Neu gravis ipſa operis Tibi ſit pars ultima noſtri
Quam exequar exactis Mororum moribus, unde
Bojaridae diſcant pleno diteſcere fructu
Arboris, et non incaſſum mea carmina volvant. 774

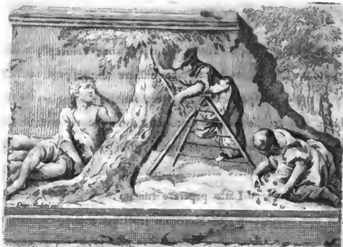

MO-

MORORUM

LIBRI III.

LIBER III.

L I B E R III.

Oecundas, laetiſque oneratas frondibus audax
Nunc dicam Moros, plenoſque ex arbore fructus
Numine, Muſa, tuo, quo mens agitata caleſcit.
Radices, animam, et fibras tentabo latentes,
Morborum cauſas, naturamque arboris, et vim
Inſpiciam, et legem plantis imponere adultis
Induſtres dominos una, tardoſque docebo
Agricolas: felici igitur modo numine poſco
Te, Dea, difficilemque abſolvas, quaeſo, laborem.
Pierio rurſum campeſtres vertice Muſas

Deducam, ſertumque Tibi referam, Optime Princeps,
Mororum fronde, et Bombycum munere textum;
Non equidem aſpernanda putes mea munera, namque
Haec jam recluſere vias emptoribus aptas
Per medios montes, perque invia luſtra ferarum,
Quae tantum patuere armis Aquilone nivali
Eruptis olim, et Latio peperere ruinam.
Aſt ope bombycum, et Mororum fructibus auctis,
Converſis tandem ſtudiis modo comparat aurum
Agricolis campus, qui acris diſcrimina Martis
Suſtinuit. Veterum penitus veſtigia tandem
Ruricola irarum delevit. Summo ab Olympo
Hoc Jovis edixere tubae meliora ferentes.
Vos nemorum altrices Nymphae, Populonia mater
Hippona, et Matuta fragrans, Lactucea dives,
Me arboreas leges, terrae, occultamque docete
Virtutem Solis; de fluviis, ſilviſque parumper
Egreſſae incultos campos, vacuoſque novales,
Colleſque apricos faciles percurrite mecum,
Mororumque ſimul formam, moreſque ſequamur.

Me modo frondenti maturus ab arbore fructus
Excitat agrestes expromere arundine versus;
Nunc etenim Mori formaque, et corpore adultae
Percurrunt decimum redeuntis temporis annum,
Et Domini curam poscunt, curamque coloni.
Jamque nives tepidis gelidae spirantibus auris
Labuntur passim prona de valle solutae,
Germinibusque suis tellus rediviva tumescit.
Jupiter omnipotens effusis imbribus arva
Magnus alit, segetes foecundat, laetaque prata,
Arboreumque genus permulcet lenibus auris
Vere novo. Tum Morus nitidissima primam
Se induit in frondem, et ramos protendit in auras,
Maturoque simul pubescit vivida foetu.
Haec ubi: lucenti invertendae vomere glebae,
Ut radiis Titan, foecundisque imbribus aer
Radices foveat maceratas frigore crudo,
Herbarumque simul pereat genus omne nocentum;
Sed quas non valuit curvum divellere aratrum,
Sunt extirpandae marraque, manuque potenti;

Sic equidem agricolis mercedem Morus avaris
Reſtituet, pinguemque dabit bombycibus eſcam.
Frondator doctus virtutem noſcere Mori
Brachia diducat feros alitura nepotum
Bombyces, quæ altas expandent undique frondes.
Tollere proceram frontem arbos incipit annos
Ante decem, et plenos circum diffundere ramos.
At quoties trinum Phoebus perfecerit orbem,
Tunc opus eſt toties runca praecidere ramos.
Demiſſas nimium frondes, nimiumque ſagittas
Elatas caeſim prudenti corripe ferro.
Indociles Moros prima componere forma
Nunc opus eſt equidem, atque illas protendere in orbem,
Ut paribus creſcant formoſo a vertice ramis.
Non runca dubites longam reſcindere frondem,
Communem ne aliis totum bibat improba ſuccum.
Plura licet pubeſcentis contagia vitae
Fugerit, heu graviora aetas matura minatur
Moris, quae exhauſto vitali humore virentes
Arefacit frondes. Solerti indagine plantae

Sunt

Sunt quaecumque igitur luſtrandae. Saepe niteſcit
Dum cortex fuſcus, ſcabies teterrima foedat
In primis truncum, ramos inde inficit omnes,
Et fibras intus ſecretas intima tentat,
Erumpit demum toto de cortice victrix,
Et miſeram invadit Morum ſine lege, furenſque
Creſcit ubique lues, flavoque ſimillima muſco
Occupat atroci totam ferrugine plantam,
Unde cutis nimium turgens concreta retrudit,
Quem paſſim nititur natura expellere, ſuccum;
Quapropter miſere vitiatur vividus humor,
Frondibus et paſſis arbos oppreſſa fatiſcit,
Imminuitque comas, aegrotaque languet in agro;
Unde cito aut moritur, tenui aut ingloria fructu
Languida traducit miſerandae tempora vitae.
Non ſecus ac juvenis, quem invadit Celtica peſtis:
Diſperit in primis illi vigor, atque juventae
Flos primus, vultuque haerens ſqualentia labra,
Funereuſque color tumido perfunditur ore,
Corruptumque lues hebetat mucoſa cruorem.

Dure-

Dureſcunt artus: tubercula corpore triſti
Concreſcunt: ſtillat caries ex oſſibus aegris,
Flaveſcitque cutis ſanie, contractaque membra
Depaſcit tabes, obſcoenaque puſtula ſoedat
Languentes juvenis carnes, miſerabile viſu!
Unde cito aut moritur, turpi aut inglorius ore
Morbida traducit miſerandae taedia vitae.
Si mihi, Sericidae, coeleſti lumine fauſtae
Perfulſiſtis adhuc, veſtro ſi numine curſum
Haud falſum tenui, circum caligine tetra
Me obductum regite, et dubio ſuccurrite vati,
Viribus unde auctus, veſtroque et numine doctus
Ignotas morbi cauſas claro ordine dicam,
Et curam doceam agricolas, uſumque medendi
Foedatas ſcabie, flavaque rubigine Moros.
Degeneris crebro telluris conficit humor
Ingratus plantas, ſaepiſſime vulnera aratro
Impacta incuſtodito, quandoque coloni
Deſidia, interdum graviori agitata Boote
Aura: tamen quaecumque atrae ſit peſtis origo

Ne unquam deſperes: Cereri confide ſecundae.
Saepius afflictam tellurem paupere ſucco
Mulcebis raſtro aſſiduus, marraque frequenti:
Hinc terra, quae bello, armiſque volatile nitrum
Praebuit, ubertim radices occule egenas,
Unde fimi ſalſo Morus tepefacta calore
Tabificum extrudat foedo de cortice ſuccum;
Namque humor vacuos ſumma a radice meatus
Acrior ingreditur, ſurſumque attractus apertas
Arboris invadit fibras, aditusque comarum
Irrigat, unde redux iterum, duplicique per haſtam
Circuitu properans refluit, curſuque perenni
Radices iterum rapidus deſcendit ad imas,
Inde pius ſuccus morbum atrae peſtis acerbum
Mutabit, ſpeciemque diu amiſſam induet arbor.
Si vero internae fuerint impreſſa medullae
Vulnera, tunc ullum haud juvat impendiſſe laborem,
Dilaceratae etenim fibrae, ſciſſique meatus
Manantem ſumma humorem a radice retundent,
Plantaque vitali ſucco morietur adempto,

Quam ſubito avelles campo, flammiſque vovebis.
Arboribus procul a teneris deflectere aratrum
Diſce, boveſque manu cohibe, loriſque coerce.
Si levior fuerit vero, et moderata cicatrix,
Protinus illam operi taurorum ſtercore vivo,
Semeſaſque epulas Bombycum non ſine multis
Sparge inibi lignis putribus, coenòque viarum,
Quod terra circum injecta tumulare memento,
Quin etiam poteris contingere vulnus amurca,
Sic etenim cernes laceratum creſcere librum,
Et rurſus truncum renovatam òbducere pellem,
Foedamque expelli tereti de cortice tabem.
Si vero torpentis inertià pigra coloni
Intulerit Moris labem, tu protinus illum
Percute, caede, abige e laribus, duraeque triremi
Trade. Indefeſſum agricolam dein ſuffice primo,
Qui runca inſtauret ſolers, et vomere plantas.
Ventorum vinces rabiem, ſeptemque trionum,
Si infundes calidoque fimo, tritoque viarum
Pulvere tellurem: tellus namque aucta calore

Trun-

Truncum emuſcabit, nitidataque planta reſurget,
Unde novus toto decurrens corpore ſuccus
Paulatim ramis amiſſum reddet honorem.
Indecores hederae emaciant a ſtipite Morum,
Si trunco haerentes circum innitantur amarae.
Peſſima ne frons immodicis geminata flagellis
Strangulet oppreſſas adſtricto a corpore fibras,
Providus hanc miſera divellat ab arbore cultor,
Radiceſque ſolo totas deturbet ab imo.
At vos uxores caſtae, innuptaeque puellae,
Quas juvat aſſidue ſtudia exercere Minervae,
Serica ducentes variis contexta figuris
Fila, atque egregium fingentes geſta virorum,
Veſtrum opus ipſe cano cultis mea carmina Muſis
Dum ſacro, et tenui modulatus arundine tardum
Edoceo agricolam, ut viridem bombycibus eſcam
Augeat, hique operi inſudent feliciter, atque
Materiam vobis largam, veſtroque labori
Exhibeant. Dum igitur recubo ſub tegmine Mori,
Aeſtivo recreans languentia membra calore,

Hic precor, hic dudum praeſentes flectite greſſum,
Ferte citae flores, ſacrum mihi nectite ſertum,
Carpite frondentes, certatim carpite frondes
Mororum, noſtraeque coronam imponite fronti.
Munere ſic veſtro tota conſpectus in urbe
Clarorum paſſim patrum, vulgique loquacis
Monſtrabor digito: merces haec maxima vati.
Sed quo digreſſus ſuſpenſo remige curro?
Me revocant alta majores arbore Mori,
Incoeptuſque labor rurſus mea carmina poſcit.
Denique poſt varios hyemes expleta tumenti
Aetate, et foliis, duriſque onerata lacertis
Aemula Chaoniae Quercus modo vertice ad auras
Se extollit Morus, proceraque occupat umbra
Tellurem, patulaſque comas circum undique pandit,
Suſtinet inconcuſſa Notum, non flectitur Auſtro,
Sed leviter Zephyros, auramque animoſa laceſſit.
Quiſque licet fortis mortali veſcitur aura
Magna pati crebro didicit: natura ſubegit
Legibus his omnes. Quapropter Morus et ipſa

Saepe

Saepe ſuos patitur morbos, queis ſaepe laborans,
Sit licet Eurorum victrix, quandoque ſupremo
Occumbit fatò: vigili modo lumine circum
Luſtra igitur plantas. Aeris primordia morbi
Scrutare in primis, aegrotaeque inſpice motus
Arboris, ut facili morbum medicamine vincas.
Sanabis vero plantas, ſi pronus aratro
Incumbes. Nullum veris tibi tempus amicum,
Nullum autumni abeat, non aeſtas ulla, priuſquam
Suppoſitos Moris unco bis vomere ſulcos
Verteris. Aetherei ſummus ſed Rector Olympi,
Qui terrarum, hominumque vices, pecudumque gubernat
Aetatem, arboreum ſimili genus ordine ducit;
Deſine mirari idcirco, quod ſaepe laboret
Acta repentino Morus Thysbaeïa caſu
Fatalem caſum ignota ratione movente.
Explicat interea ſegetes mitiſſimus annus,
Flore coronat agros, auget naſcentibus herbis
Prata, et ubique ornat ridentia floribus arva.
A viridi ramo dulciſſima mora tumeſcunt.

Mororum foetus pendent a frondibus altis,
Bombycesſque ſimul poſcunt ſua pabula adulti.
Hinc juvenum robuſta manus committere Moris
Feſtinet ſcalas : nuptae, innuptaeque puellae
Linteolis adſint gremium, zonamque ligatae;
Conveniant ſacco inſtructi de more coloni:
Conſcendant ſcalas, Mororum brachia ſcandant,
Innixique pedes elato in vertice figant.
Certatim vero mediis conſidere ſcalis
Sit fas foemineis manibus; diſcrimine nullo
Unde exercebunt iſtae ſua munera, et illi
Corripient ſumma fluitantes arbore frondes.
Solliciti curent igitur decerpere paſſim
Huc folia, at caveant inverſo ne ordine ramos
Delibrent. Teneris virgultis parcite, quaeſo,
Agricolae induſtres; graciles abradite frondes
Molliter, atque manu laeva capita alta tenete,
Dum dextra legitis plenam bombycibus eſcam,
Quam ſubito ſaccis leviter componite apertis,
Mitibus at manibus, graviori pondere in ipſis

Ne compressa nimis fervescat. Si Philomela
Proh pietas! infandi detestabile regis
Ploratura nefas violento crimine laesa
Forte cavum Moro nidum suspenderit altae,
Foeto utero nuper pullos enixa tenellos,
Neu sedem violato olim temerate pudori.
Hos miserae dederant pia numina nempe recessus,
Cum leviri instarent cruda arma, manusque sceleстae;
Concentu mulcebit avis gemebunda labores,
Dum viridi e ramo teneras circum undique frondes
Carpitis. Interea conceptos dicite amores,
Auditos facili modulamine reddite versus,
Scilicet egregias forma, et virtute puellas
Dicite, quaeve icto trahitis suspiria corde.
Tu Nisam Meliboee tuam, tu Mopse Lycorim
Terque, quaterque voca; illae alterno carmine vobis
Acceptas referant voces, ut saucia dudum
Pectora amore gravi foveant: sic dulcior aestus
Solis erit, leviorque labor: sed mitia mora,
Quae dilabuntur concussa ex arbore passim,

Ne

Ne fruſtra pereant natorum turba minuta
Hic anatem cogat, gallumque, ſuemque rapacem
Diram expleturum ingluviem, puerique loquaces
A ſummo paſſim dilapſas vertice frondes
Excipiant circum vigiles, calathiſque reponant.
Collecto ſubeant oneri, celereſque viciſſim
Tecta petant expectati, vetulaſque reviſant
Liminibus ſtantes, et rauca voce maritum
Clamantes, natoſque, nuruſque, ſimulque nepotes.
Tum vero uxores, pueri, teneraeque puellae
Inſtaurent thalamos bombycum pabula curva
Crate miniſtrantes Serpilli ceſpite olentis,
Sive Thymi nigras verrant circum undique ſordes,
Amoveantque dapes ſemeſas, (providus illas
Injiciat cultor Mororum ſtirpibus aegris,
Morbida ut arbos convaleat.) menſaſque nitentes
Exonerent avidis optata a vermibus eſca.
Non tamen a viridi maturas arbore frondes
Decerpant, donec nocturno rore madebunt,
Aut molles forſan ſtillabunt imbre diurno;

Humi-

Humida, nec fallor, bombyces esca necaret.
Aura igitur lenis, nascentis vivida Solis
Hauriet humorem virtus, sic pabula bombyx
Optima gustabit. Cultorum turba vicissim
Exeat e laribus runca, validaque bipenne
Instructa, et properet celeres reflectere gressus,
Qua nudas foliis Moros, et fronde reliquit.
Jam tempus falcem deformi inducere Moro:
Frondator luxum reprimat runcone tumentem
Providus, et legem ramis imponat ineptis,
Ut quisquis frondes emittat vividus aequas,
Induat et pulchram patulo de corpore formam.
Indecores igitur ramos, et brachia crudo
Fracta gelu, pluviisque hibernis flaccida ferro
Obtruncanda gravi, laevi sed vulnere, succos
Ne rimosa cutis vitales expuat. Inde
Spissas attenua frondes, et inutile pondus
Ramorum male crescentum, gemmasque daturis
Frondibus imminues tristi ligna aegra senecta,
Ne immodicis Morus ramis oppressa gravetur;

Immo liberius deducto a vertice ſurgat.
Qua folia, et fructus produxit rarior arbos,
Qua Boreas rabie, qua ſaeviit horrida grando,
Nec falci ſtultus parcas, rigidaeve bipenni,
Sed ſit inexorata manus latura ſalutem
Arboribus. Dextra forſan, ſeu parte ſiniſtra
Indocilis ſi ſe effundat de vertice Morus
Exiguos fraudans materno humore lacertos,
Runca levis crepitet circum, et ſonet icta ſecuris,
Arboris unde comae curvum ducantur in orbem,
Et pars ramorum ſurgat, pars jugera verrat,
Et pars circumquaque apricas verberet auras.
Arentes frondes, hirſutas decute virgas,
Scinde a ſpinoſis media internodia ramis,
Aſpera ne turpem attollant haſtilia frontem,
Ne indecor a triſti Morus capite explicet umbram.
Si veteri macie forſan, morbove laboret,
Annorumque gravi calveſcat pondere, cuncta
Caede indiſtincte ſtridenti haſtilia ferra
Vertice denudans Morum; ſed vulnera acuto

,Obli-

Obliqua ferro, ut dilapſi ex aethere nimbi
Decurrant faciles, ne fibras, ne forte medullam
Arboris inficiant, etenim miſerabile fatum
Illi impenderet. Laevi de vulnere plures
Naſcentur rami, teneramque adoleſcere plantam
Hinc cernes: cui tu noto ſuccurre labore,
Scilicet aſſiduus digitis, et falce recurva
Hinc, atque inde premes, nimias ne effundere frondes,
Neve comis circum valeat ſilveſcere vanis:
Ipſe egomet latere abſciſſam perſaepe ab utroque,
Aſpexi Morum, exteriore et cortice tantum
Stantem, namque intus pluviae, hibernique rigores
Commixti nivibus, ſicca aeſtas, mollis et imber
Effinxit ſimilem fungis a ſtipite plantam,
Quae a putri effluxit paulatim flacida ventre;
Attamen a ſummo obtruncatus vertice truncus
Emiſit teneras frondes, ramoſque novellos
Protulit, unde novum rurſum inſtaurata per aevum
Arbor opaca, tumens, viridiſque revixit in agro.
Meſſibus a primis hunc vero abſolve laborem,

Intimus ut frondes orituras augeat humor,
Et prius a tepido cedat quam ſidere Titan,
Namque novam referens prolem quaecumque cicatrix
Imbriferos ventos, hibernaque frigora abhorret.
Dum manibus falcem tractant, verſantque bipennem
Agricolae, uxores, pueri, molleſque puellae
Certatim ſubeant Moris, et grandia parvis
Brachia ſecernant ramis, quos inde reſectos
Tortilibus nectant virgis, aptentque maniplos,
Faſciculoſque manu preſſos (bombycibus apta
Haec ſedes, ſaturo tandem cum corpore fila
Deducent) alti referant ſub culmine tecti,
Atque uti ſurgebat ſilva ipſa, ita quemque reponant,
Ramique exiles altas vertantur in auras.
Annoſus truncus, gravioraque brachia plauſtro
Tardo imponantur, bobuſque trahantur ad aedem,
Quae duris ſubito cuneis ſcindantur, ut igne
Fornaces olim foveant, cum nempe lebete
Undanti huc illuc fluitabunt ordine nullo
Folliculi, exçoriata manus cum ſerica fila

De-

Deglubet putres denudans ſtamine vermes.
Nec mora: nudatas vix falce putaveris unca
Plantas, depreſſos pluviis extollere aratro
Curabis ſulcos, glebaſque invertere inertes.
Lecta diu Morus, duroque exculta labore
Degenerat quandoque ferens ſilveſtria circum
Germina, ſpinoſiſque diu jacet horrida ramis.
Hanc igitur foliis melioribus inſere. Quare
Mororum propriam generatim percipe primum
Naturam, frondes, morem, patriamque figuram,
Celſa ut adoptatis cumuletur fructibus arbor:
Quae majore viret folio nitidiſſima Moris
Optima porro inſtaurandis virgulta miniſtret.
Ingrato reſeca totas a vertice Moros;
Sed quatuor virgas ingentia vulnera circum
Serva, quas caeſim prudenti ita falce putabis,
Ut nudum exiguo excedant vix pollice truncum.
Sit leve, ſit nitidum vulnus, ſit, quaeſo, rotundum,
Unde cito valeat reſciſſum obducere librum.
Scirpicula cunctos findes, totidemque cuique

Inſi-

Infige exertas meliori de arbore virgas,
Quas cuneo assimila: mediam neu rima medullam
Dilaceret; runcone etenim disjuncta periret.
Surculum ut immittas melius, sit rimula laevis,
Insertum germen molli circum obline luto,
Quod leviter posthac intorto vimine vinci,
Arbore ab antiqua ut manans nutricius humor
Intrusae penetret virgae nullo objice fibras,
Commixtusque novis succis acquirat eundo
Ignotas vires, alienigenoque vigore
Praestet, et alterius frondes, foliique figuram
Mutet in alterius tandem nova mora daturus:
Cultores igitur generatim quaerite mores
Arboris, et ramos studio lenite feroces.
Surculus insertus ligno, qua prima tumescit
Gemma, recidatur; citius sic munere pleno
Insitio respondebit. Lex unica cunctis
Non erit haec equidem. Ducit sua quemque voluntas.
Scarificant alii nitido de cortice librum,
Qua media mollis detruditur arbore gemma,

Quae

Quae tenuis, foecunda, nitens, quadrangula in unguem
Ut ſit, praemoneo; ſterili dein hanc ita Moro
Adjunge, ac veluti doctus lapicida Sicanum
Teſſellat marmor, ſimili caela inde figura
Ingratam tunicam, exertum cui ſuffice librum
Arbore ab incolumi, quantum perpeſſa cicatrix
Poſtulat, et coeno juncturas obline putri;
Sic novus hic hoſpes non longum tempus, et ingens
Degenerem laeto renovabit termite Morum,
Quae exuet agreſtes mores, artemque ſequetur.
Saepe alios vidi exiguo detrudere ramo
Intactum librum, ut videatur fiſtula vana,
Qua pueri volucrum ſimulantes ſibila turdos
Retibus excipiunt, laqueis, viſcoque tenaci;
Arboris aequiparem mutilant virgam prope truncum,
Malleolum et leviter denudant cortice plures
Diviſo in partes, illaſque parumper in altum
Extollunt, caulem nudum dein fiſtulae in unguem
Includunt uſque ad ſciſſuras corticis imas,
Impoſitum quibus obducunt tubulum, inde novellum

Malleo-

Malleolum uno, et eodem exaequant vulnere caesim,
Divisamque simul jungunt circum undique pellem
Fasciolae in morem. Pars vero corticis uda,
Quae gemmam profert, coelo sit libera aperto,
Ut tunicam valeat citius disrumpere mollem,
Germinet ut lectus nudo de vertice ramus.
Ceu cuneum exacuunt alii virgulta, caputque
Mororum scalpro findunt, hinc rimula truncum
Recta aperit passim figendis viscera natis.
Tu virgas igitur Moris immitte trigemmes,
Postea amurca operi, pinguive bitumine rimas
Antiqua juvenem componens arbore ramum.
Sic Moro poteris felicem adsciscere fructum
Optatas frondes adeo, et folia ampla aliturae,
Frondibus unde novis jamjam lectissima Morus
Exultans feriat coelum, ventosque lacessat,
Et densa agricolas ramorum protegat umbra,
Qualicumque igitur libeat lege insere Moros,
Dummodo tu elicias foecunda ex arbore germen
Maternam frondis speciem, foliique nitorem

Per-

Perſcrutans. Totum vero perſolve laborem
Axe prius Phoebus quam ſidera Virginis intret,
Ut commiſcendos foveat clementior aura
Succos. Sic mirando exibunt foedere junctae
Impoſito ex oculo frondes, Morumque docebis
Mollitam induſtri cura, vigilique labore
Ferre novum fructum, atque novis ſilveſcere ramis.
Tu mihi Maecenas, noſtri Tu dulce laboris
Praeſidium, ſi inter gravium tot pondera rerum
Ad noſtras deſcendes Muſas, Optime Princeps,
Sudatas forſan non aſpernabere curas,
Dum mecum Moris decurres carmina ſacra.
O utinam faveat Phoebus, neque munera ruris
Pauliſper, cultoſve agros luſtraſſe pigebit.
Talia dum doceo agreſti modulatus avena
Fatidico feror ipſe Deo: memoranda Quiritum
Tempora, Vindelicaſque vices, Gothicumque furorem,
Francorumque dies, Germanica, Iberaque ſaecla,
Quae imperio Auſoniae populos tenuere vetuſtos
Praeſentique revolvo animo, claraque voluto

Mente . Peregrinis contextum veſtibus aurum
Geſtabant humeris, phrygioque labore micabant
Veſtales, Salii, Matres, ſanctuſque Senatus.
Stragula carpentis fluitabant ſerica raris,
Illaque Perſarum mittebant littora avara,
Aurique ingenti ſtabant pro pondere. Lana
Te ornabat Caeſar Tyrio fucata colore:
Lanigeram chlamydem veſtitos Roma triumphans
Auguſtos perſaepe ſuos excepit ab Iſtro
Devicto reduces, Rhenoque. Hos barbara amictus
Italia et regum vidit, quos ultima tellus
Littoribus miſit Gothicis, crudele flagellum.
Tunc ſegnis tanta contentus meſſe colonus,
Quanta famem apta foret miſero ſaturare diurnam
Jugera pauca rudi paſſim ſubigebat aratro,
Caetera quercetis ſilveſtribus obſita, duris
Aut conferta rubis, hirſutiſque aſpera dumis
In pecudum late cedebant paſcua aperta.
Ut tamen aſſiduo Moros coluere labore
Agricolae, Italicae creverunt protinus urbes.

Veſtibus ornatae comptis fulſere puellae,
Matronaeque graves. Rigidis nunc taenia verum
Serica ruricolae gaudent aptare capillis,
Sericeis ſponſae agreſtes fulgere theriſtris,
Et paſſim bombycum oſtendere munera gaudent.
Et merito. Haec etenim ſunt munera veſtra: labori
Debemus veſtro bombyces ſerica fila
Ubertim nobis veſtro de rure ferentes.
Anxia ſit vero domini, ſit prima coloni
Cura manu induſtri, ferroque incumbere Moris,
Sic etenim agricolae, cives ſic ubere fructu
Gaudebunt. At dum huc illuc mea muſa vagantem
Me ſequitur, putri ſquallentem cortice Morum
Indicat: haec lacerata comas ingloria languet,
Aridulíſque riget foliis, et ſine frondibus umbram
Rara ſolo ſternit. Morbum miſerae intulit acrem
Turba inſectorum triſtis: gens multipes, atris
Cimicibus ſimilis Moros a vertice ad imas
Turmatim invadit plantas, et conficit ore
Tabifico, tactuque immundo brachia, ramos,

Et frondes, miſera unde arbos ſine honore fatiſcit.
Turpi afflicta licet morbo ſanabitur arbos,
Et facili vero impenſa, tenuique labore,
Scilicet aut igne, aut ferro medicamen habebis.
Suppoſita aegrotis ſunt qui ſarmenta minuta
Accendunt Moris augentes ſtramine flammas,
Unde calor, fumuſque volans haerentia ramis
Inſecta externat, ſummoque ex arbore paſſim
Labuntur dejecta ſolo, flammiſque cremantur.
At calor indomitus miſeris ſaepe ultima Moris
Fata tulit, ſummoque arſit de vertice planta:
Haud ſalus eſt igitur tanto quaerenda periclo.
Confeſtim validam in Morum molire bipennem,
Et fragor alternus vicinis intonet agris,
Brachia celſa cadant, frondeſque, unde ardua Morus
Deſinat informem in truncum: ſed ligna reciſa
Collige, et exiles ramos, fragmentaque circum
Lurida, ne rurſus foedent animalia Morum:
Tardum onera ſubito ſquallenti pondere plauſtrum,
Et tranſmitte procul funeſtae alvearia peſtis.

Vulnera magna dehinc ferro nitidabis acuto,
Ceu faber ipſe dolat paſſim tornatile lignum:
Creſcere ſic tota Morum cervice reſecta
Paullatim aſpicies, juvenemque adoleſcere plantam.
Quandoque indecori ſcabroſus tubere venter
Prominet, et denſos ramos, circumque malignas
Progenerat frondes, alimentaque debita toti
Imminuit Moro, quae aegrotat ſquallida ramis.
Infeſto facili ratione medebere morbo,
Si penitus valido erueris runcone tumorem,
Et plagam ſolers abrades parte ab utraque,
Unde novus cortex impreſſos obſeret ictus,
Defluat et liber rurſum, et nullo objice ſuccus
Vitalis fibras penetret, tenueſque meatus.
Quapropter crebro mordaci cote novabis
Runconem, ut caeſim languentia brachia demas.
Finditur interdum Mororum fiſſile corpus,
Stillantique ſcatet rima putredine mixtus
Mucor, non ſecus ac Ceraſo pellucida gummis
Emanat. Plantae vero ſanabis acerbam

Prolu-

Proluviem facile, illi si coenumque negabis,
Foecundumque lutum : nimia pinguedine tellus
Ebria quandoquidem nitidam Morum opprimit, humor
Unde obtusus hebet, tumidoque e cortice succus
Morbidus exsudat, totique advolvitur hastae,
Et vagus huc illuc vitalem dissipat escam.
Utilium tardus provisor saepe colonus
Diductis circum lucenti vomere sulcis
Thysbaeas plantas affligit semine iniquo,
Exiguum collecturus, vel farris acervum,
Vel milii. Hanc, quaeso, a Moris avertite pestem:
Radices etenim compressae a pondere turpi
Seminis, et frugum, nec rores noctis amicos,
Nec pluvias potant lenes, sed Sole cremantur,
Dum Canis aestivum percurrit torridus orbem,
Et furit ignivomus. Quapropter languida Morus
Demittit ramos, frondesque hinc contrahit aegras.
Attamen innocuos sulcis mandare lupinos
Assuescunt alii, radices unde leventur,
Sole repercussus ferventi dum aestuat aer.

Postha-

Posthabito fructu stipulas dein vomere ducto
Frondentes, foliumque virens, et germina crassa
Subter humum sternunt, Moros ut pinguior esca
Nutriat, et vivum duro de stipite succum
In patulos cogat ramos, frondesque minores.
Quot curas, et quanta ferax studia exigit arbos!
Disce igitur vigili sudare labore: monenti
Crede mihi: haud pigeat praecepta facessere passim
Singula. Quas tibi tradidimus, Latous Apollo
Nos nunquam leges docuit, sed rustica Musa,
Musa assueta humili meditari carmine fontes,
Prata, boves, plantas, segetes, plenosque racemos.
Nos hominumque, Deumque fidem testamur in unguem
Talibus indulsisse modis, Morosque superbas
Eduxisse brevi ramis, foliisque comantes.
Te labor, aut sudor, sumptus non terreat ingens
Experiare, precor, gracilis monimenta poetae
Non rerum ignari. Hoc studium nulli aptius aevo
Quam nostro; cultas etenim nos poscimus aedes
Rure palatinas imitantes Caesaris aulas,

Con-

Conſtruimuſque lares peregrino marmore, et auro,
Regeſque immodicis aequamus ſumptibus. At ſi
Cura tibi fuerit Mororum incumbere curae,
Et tibi ſerica ſtrata aderunt, et ſtragula inempta,
Conopoea, torique aderunt, et inempta ſupellex,
Unde domus circum fulgebit divite gaza,
Et tandem nimium vexata crumena quieſcet.
Vos modo Mororum altrices, nemoriſque virentis
Cuſtodes adeo vigiles, mea numina Nymphae,
Rurſus adeſte, precor, mihi, et adſpirate canenti.
Magnum opus aggredior, naturae incognita tento
Mororum ſcrutari auſus contagia ſaepe
Indomita, et raro agricolae patientia curam.
Occultam, quaeſo, faciles mihi pandite tanti
Naturam morbi, et fauſtae mihi, ſiqua medendi
Sit ratio, monſtrate, viamque docete ſalutis.
Quod ſi vota mihi expleta, preceſque redibunt,
Mororum vobis ſerto ſacra tempora cingam,
Donaque bombycum delubris ſerica veſtris
Imponam, veſtrumque memor pia ſacra quotannis

Instituam, et festum cogam paeana puellas
Concinere, et meritas laudes, gratesque referre.
Saepe ego, cùm cogit messores siccior aestas
Tondere auratas messes, annique labores,
Jupiter infandum, et nimium miserabile visu!
Delicium domini, et vicini ruris honorem
Aspexi Morum passos demittere ramos,
Et folia exigua, et frondes crispare supinas,
Et totam rigida circum flavescere pelle,
Unde repentino mutat squallore vigorem
Ingenitum, et primam speciem variata, decusque
Occidit, ignotoque arescit mortua fato.
Hinc stupidi circum pueri, flentesque coloni
Mirantur casum, quaeruntque exordia morbi,
Sanandique artem studio meditantur inani.
Tot vero ambages varias, lacrimasque tot inter
Contiguae pereunt Mori, et discrimine nullo
Occumbunt passim quaecumque sequuntur eodem
Sulco, nec saturata lues compescit acerbam
Esuriem, donec suprema arbos alimenta

Imminuat, peſtiſque adverſam ſubtrahat eſcam.
Si correpta domus ſubito forte aeſtuet igne,
Accenſaeque trabes crepitent, glomeratur apertis
Liminibus fumus, ſumma dominantur in aede
Victrices flammae, et vincunt incendia culmen.
Clamor ubique, pavorque vias invadit, et auras;
Errantes circum crinem, zonamque ſolutae
Accerſunt matres natos per tecta morantes,
Amplexamque manu abvectant aede puellam,
Implicituſque manu ſequitur non paſſibus aequis
Hunc natu major: coelum clamore mariti
Exſurdant, patriiſque ululantes poſtibus haerent
Multa Deos, hominesſque iterata voce precantes.
Accurrunt cives, ſcalas, lymphamque miniſtrant,
Plenoſque urceolos effundunt culmine ab alto:
Attamen indomitas volvunt incendia flammas.
Tecta exeſa ruunt: fumat tota inſula circum,
Vicinaeque domus paries jam fervidus ardet:
Proxima jamque furor flammarum tecta minatur,
Atque inſperatae reſtat ſpes nulla ſalutis.

Inſu-

Insula tota solo penitus subversa jaceret,
Consilio ni forte senex maturus, et annis
Diruere oppositos circum magno impete muros
Suaderet cives, subtracto unde objice flamma
Saeviat incassum, vacuas vanescat in auras,
Et collapsa solo tandem sine lumine fumet.
Annosas furibunda lues simili ordine Moros
Aggreditur, cui non studium, aut vis nulla resistit:
Nam tristi vitiata solo, corruptaque morbo
Vicinae radix robustos arboris artus
Conficit, et succum nullo discrimine foedat
Vitalem, unde arbos tabescit mortua campo.
Morbidus occultis primum radicibus humor,
Nescio quo pacto, sensim sese inserit, hisque
Corruptis simul insistit violentus, et haeret
Mordicus, unde gravi circum funduntur odore.
Pestis ubique furit late contagia volvens.
Forte venenatam Mori si proxima radix
Radicem tangat, mortalem haec ebibit intus
Humorem, qui paullatim contaminat illam,

Unde omnes paſſim caſu miſcentur eodem;
Sed tantam nunquam peſtem, mihi crede, domabis,
Ni ſubito eripias graſſanti pabula morbo.
Quapropter ſolers morientem a ſtipite plantam,
Quo nunc inſtituam, convelles ordine. Primum
Confodies terram, donec abſtraxeris acri
Confectas vitio radices: ictibus inde
Concuties crebris Morum, ut tremefacta ſuperbo
Vertice procumbat praeceps, quae pondere lapſa
Ipſa ſuo omne capillitium fovea eruet ima;
Quod marra, validaque manu, notoque ligone
Funditus evertes. Foetenti peſte jacentem
Expurgabis humum, ſi eradicaveris alte
Singula fila, licet tenui leviora capillo,
Quae vaga ſecretae repant per viſcera terrae,
Atque aliis glomerata ſimul, lacrimabile dictu!
Contactu maculant turpi quaſcumque ſubinde
Culta illic tellus foecundo alit ubere plantas,
Quae nigrae nunquam eripias e limine mortis,
Ni ictibus elato concuſſas vertice Moros

Sollicitus binas convellas parte ab utraque,
Antiquasque domos, veteresque relinquere nidos
Attonitas cogas volucres, et tendere in auras.
Morbus enim morbum generat, viresque resumit
Indomitus, vitium diffundit funera sternens
Contiguas intra plantas, Morosque colonum
Obterit ex oculis, lassisque vagatur habenis.
Ignaro agricolae, et nimium ne crede superbis
Frondibus: arbor enim conceptam reprimit intus
Paullisper pestem, qua denique victa peribit,
Alta licet foliis auras, ramisque lacessat.
His autem ne forte putes me excedere verum,
Exere concussa tenues ex arbore stirpes,
Quas tu si olfacies turpi foedatus odore
Naribus experiere tuis, quod carmine agresti
Musa mihi inspirat, quodve experientia monstrat,
Tentatam et tactu linguam torquebis amaro.
Non caveis cupidus viduatis arbore rursum
Committes Moros, nisi hyems autumnus, et aestas,
Et ver bis revehens alto sua sidera coelo

Im-

Imbre, gelu, ventis, ſiccoque calore, maligno
Corruptam contagio humum purgaverit. Inde
Mortiferum flammis humorem diſtrahe, donec
Attractas fumo vacuas vaneſcat in auras,
Exhauſtae ut flammis, dilutaeque imbre ferendis
Sint foveae Moris habiles. Hanc exigit artem
Deteſtata lues; quam ſi neglexeris amens,
Infelix quaecumque foret ſatio, irritus omnis
Inde labor Moris, et quivis ſudor inanis.
Sunt etiam caveas ſaxis qui ingentibus altas
Sternunt, ut tellus exhalet aperta mephitim,
Cum primum Moros plantant de ſemine natas.
Ungula craſſa boum a vili jactata macello
Pinguefacit terram, vitalemque ingerit agro
Humorem, unde arbos attollitur ardua, et altos
Producit ramos. Quapropter providus ungues
Congere diſperſas paſſim, quas injice turpi
Infectas vitio in[illegible] foveas, unde humor opimus
Foecundabit humum, Moroſque alet ubere pingui,
Quas modo ſubſtitues mortali a peſte peremptis:

Plan-

Planta etenim creſcet molles ingreſſa meatus.
Annoſo gaudet ſenio arbos, pluraque crebro
Saecula decurrit, nunquamque negabit avara
Agricolis frondes, ſemper ſed fructibus apta
Ipſa ſuis vivit viridis, frondoſa ſeneſcit,
Et frondoſa itidem moritur: non omnibus una
Arboribus mortis ratio. Infoecunda ſeneſcit,
Et longaeva Olea, et Pomus, ramoſaque Vitis
Aſſuetos paullatim uvarum amittit honores,
Imminuit frondes, morituraque contrahit umbram.
Quapropter ſenio Mororum parce benignus
Fructifero; opportuna tibi, nec inutilis Indis
Vermibus haec pietas; verum foret irrita Pomis,
Vitibus, atque Oleis. Primum natura cuique
Impoſuit nulli revocandas provida leges,
Ortuſque, occaſuſque dies, quas nulla neque aetas,
Aut erit ulla potis longa unquam abolere vetuſtas;
Ac veluti ora ſenum candenti ſquallida barba
Foeda notat macies, et arat triſtiſſima ruga,
Sic rugis cortex Mororum turpis aratur,

Invalidiſque arbos ramis effoeta fatiſcit.
Planta igitur proprium patitur Thisbaeïa caſum,
Jejunoque negans bombyci pabula nota
Deficit acta gravi morbo, vel ſegnior aevo.
Sufficienda igitur morienti vivida Morus.
Languentem deturbabis radicibus agro
Plantam, quæ, ſolido ſurgat ſi corpore recta,
Haud equidem obſcuris fuerit tradenda caminis;
Sed potius ſerra aſſeribus mordente reſectis,
Atque manu leviter circum, ferroque dolatis,
Dolia conficies oleo, dulcique Lyaeo
Apta reponendo, plenas tuearis ut annos
Ad multos cellas: fragranti ſpirat odore
Haec arbos etenim, et ſero corrumpitur, unde
Cuique eſt apta operi, docilisque in quamque figuram.
Brachia curva tamen, cruda internodia, ramique
Exigui meliorem alias fornacibus eſcam
Praebebunt, quando deglubes ſtamine vermes
Aurato, unde dabunt nitidiſſima fila tumentes
Folliculi. Stirpes quoque ſi exſiccabis amaras

Pro-

Providus, et pila curabis pinſere ahena,
Ut circum volitent leviores pulvere, febri,
Tempore quae alterno itque, reditque, medebere, pura
Si has miſcebis aqua, vinove, aegriſque bibendas
Ore redundanti praebebis. Flavus Apollo
Talia nos docuit; tanto medicamine noſtrae
Profuit Italiae, haud aliter quam cortice amaro
Donavit populos ultra Gangetica natos
Littora, quem pretioſo auri mercamur acervo.
Hactenus induſtrem curam, morboſque malignos,
Et fructus dixi Mororum, avidoſque colonos
Mutare exiguum magna mercede laborem
Edocui, et dominos campis incumbere avitis,
Dum Mars conmpoſito tandem feliciter orbe
Reſtituit duros ad munera nota colonos.
Optatae fruimur tranquillo pignore pacis.
Sat dubiis Bellona Europam terruit armis,
Auſtriadeſque ſacros Marti, Galloſque minaces,
Atque Boriſtenidas Riphaeo ſidere duros,
Aſſuetoſque armis Svecos jam foedere junctos

Impulit in dites Anglos, pelagoque potentes,
Contraque indomitos armis, forteſque Boruſſos,
Amiſia unde, Albiſque tumens, rapidiſque Viſurgis
Corpora clara virum, peditumque, equitumque catervas
Proſtratas ferro ſpumantibus obruit undis.
Terra, triumphantem immaturo funere Druſum
Quae eripuit, veterum memoravit caſtra Quiritum
Formidata olim Chaucis, rabidiſque Cheruſcis,
Quando Aquilas invicta tuas, Thereſia, vidit;
Magnum illas etenim robur, Te maxima virtus,
Romanis aequat: cum autem Friderice phalanges
Impavidas Generoſe movebas attonita acres
Cenſuit e gelido rediiſſe Aliſone Sicambros,
Fulmineos Catos, Rugios, vetereſque Sidinos,
Quorum ingentem animum, virtutemque Aemulus aequas.
Belligeras foveat lauros, agitatus iniquis
Qui fatis aliena cupit. Lacerata cruento
Marte Europa diu, tandem felicis olivae
Nunc ſtabili fructu, et diuturna pace fruatur,
Funera ſat flevit miſeranda, ſatiſque ruinas,

Et ſatis hoſtilis, patrii ſat ſanguinis hauſit.
Theutonicas acies paribus concurrere turmis
Inter ſe veſana ſatis Bellona coegit.
Dum tot Mars alibi caedes, tot funera ſtravit
Plena Ceres late campos foecundet apertos,
Unde ſeges victum nobis juſtiſſima fundat,
Bombyceſque eadem Moris, bombycibus urbes
Augeat (haec olim Saturnus ſaecula agebat)
Horrida ſic alii celebrabunt arma, viroſque,
Atque triumphatos populos, et regna ſubacta:
Mi Moros ſat erit cultas dixiſſe colonis,
Et ſterilem docuiſſe agrum, vacuoſque novales,
Arvaque neglecta aſſiduo parere labori,
Bombycumque amplo proventu reddere fructum.
Alma parens frugum campeſtri parce poetae,
Qui gracili Mororum complectens carmine curam
Non nocuit ſegeti. Te Caeſaris inclyta Proles,
Numina Bojaridum cui res augere dederunt,
Et regere imperio populos, et ſceptra tenere,
Te precor interea noſtrum neu ſperne laborem,

Sit quamvis tenuis. Si opus exiguum, utilis auſus
Saltem erit, unde alii mea forte exempla ſequuti
Quid majus graviore lyra, Te Principe, dicent:
Nec Maecenatis cupient illuſtria ſaecla:
Illa etenim revehis celſo de vertice Pindi
Romanas revocans Muſas, et Palladis artes
Labentes, Sophiaeque, unde ingenia alta virorum
Indigno aetatis luxu vitiata reſurgant.
Tu illis praeſidium, Tu laus, Tu maxima merces.
Hiſce ſub auſpiciis creſcet praeclara palaeſtra,
Illa palaeſtra viris per te ſapientibus aucta,
Auroque, et titulis cumulata, et honoribus amplis;
Scilicet Europae facta eſt clariſſima toti.
Illuſtres inter Socios, et teſſera noſtrum
Nomen habet, citharam quatit unde ſuperba Camoena,
Atque vias mecum celſas affectat Olympi.
Egregii ſurgent Socii, quos Gallus, et Anglus,
Quos merito Theuton, Italuſque extollet honore.
Principis inter tot curas, tot pondera rerum
Quandoque ad graciles etiam deſcende Camoenas,

Non etenim facient ingrata Tibi otia Musae.
Aurea Bojariae interea tua saecula vive,
Augusto siquidem virtutes Principe dignas
Ad solium elatas laetus mirabitur orbis. 834

CARMINUM LIBER

ALOYSII COMITIS DE MINISCALCHI

PATRICII VERONENSIS.

SERENISSIMO

MAXIMILIANO JOSEPHO

BOJARIAE DUCI

S. R. I. ELECTORI &c. &c. &c.

ODE.

Ugusti Soboles inclyta Caesaris,
" O et praesidium, et dulce decus meum "
Si dudum impositae rustica arundine
Leges arboribus laude tument Tuis
Quaesita auspiciis; Hendecasyllabi
Cur moesti invideant, atque Elegeiae?
Nunc fusae illecebris, nunc gravibus modis
Errantes volitant, et cupiunt sibi
Patronum. Miseris ut faveas, precor,
Ne fatis pereant tristibus obrutae.
Sacrabo calamum sic humilem Tibi,
Argutamque lyram. Sistite carmina.
Fausto laetus ero numine, si mihi
Princeps adfuerit: nam feriens polum
Forsan egregiis tollar honoribus.

NAR-

NARCISSO.

ELEGIARUM.

I

Ur Narciſſe tuam nimio deceptus amore
    Formam fallaces aſpicis inter aquas?
Ne tibi crede nimis, ne crede fugacibus undis;
    Amnis enim nitidus triſtia fata parat.
Auratos crines, malas, oculoſque micantes,
    Molliculoſque artus obruet unda rapax.
Flos eris : a teneris, ut flos, tractabere Nymphis,
    Sed te ultra fatum non ſinet eſſe virum.
Echo, quam dudum ſpreviſti incautus amantem,
    Gaudet, dum tua cum corpore forma perit.
Temnere quos Vir eras auſus, damnabere poſthac
    Flos expers ſenſu condecorare ſinus.

In funere Marchionis Joannis Baptistae Spolverini Socii Philarmonici laudes habitae in Aedibus Philarminicis.

II

CRedideram laeta me posse incedere lauro,
Credideram notos promere posse jocos;
Haud tamen hic Musas laurus, sed moesta cupressus,
Haud nos ludi, sed carmina moesta decent.
Ac veluti conjux caro viduata marito
Ululat, et teneras solvitur in lacrimas,
Sic nuper nobis ereptum funere acerbo
Ingemit insignem nostra Palaestra Virum.
Nec potis ipsa gravis curas lenire doloris
A nobis poscit munera Pieridum,
Munera, quae celebrent digna pro laude Poetam
Illustrem, illius et gesta superba canant.
Et merito. Ille etenim moriens secum abstulit una
Flores Musarum, et delicias Charitum.
O quoties Socii vati plausere canenti
Digna equidem culto carmina Virgilio.

Queis

Queis ſacra meſſis, adhuc noſtris incognita Muſis,
Clarorum volitat docta per ora Virum.
Extulit ut primum complexam candida meſſis
Carminibus frontem, geſtiit alma Ceres,
Iſis et ipſa ſimul Nili ſeptemplici ab unda
Verſavit laeta carmina culta manu.
Multivagos docuit Vates deducere fontes,
Et lentos curſu cogere in arva pari,
Exiguoque lacu leviter ſubſternere campum,
Suppoſuitque novis legibus Oryzium.
Atque cavo inſtituit de marmore glubere granum,
Jupiter! alpinis candidius nivibus.
Carmina quid memorem? facundia linguae,
Illuſtres artes, ingeniumque ſagax
Vexerunt clarum Vatis ſuper aethera nomen.
Sed pietas morum, Religio in Superos,
Rectique incorruptus amor cinxere Poetae
Inſignes ſerto nobiliore comas.
Felices animae, quarum dum vita manebat
Et Sophiam, et Muſas cura fuit colere

^ tantum

Aeternas inter lauros, ſedeſque beatas
    Eximio ſedem conſtituere Viro.
Parca nefas, praeclarum aliis hunc adde triumphum,
    Parca nefas, virtutum omnium amara cinis.
Invida truncaſti pretioſae ſtamina vitae;
    Hinc gelido corpus marmore contegitur.
Flebilis explevit ſupremos Praefica honores;
    Quid tibi nunc aliud provida fata ſinunt?
Immortalem animam virtus clariſſima Vatis
    Jamdudum ad placidos tranſtulit Elyſios,
Scriptaque perpetuam Vatis per ſaecula famam
    Diffundent ulla non peritura die.

DELIA.

III.

DI noſtris tandem precibus riſere ſecundi,
    Finemque ingratis impoſuere jocis,
Verſantique mihi medio jam turbine amoris
    Reſtituere albos, et ſine nube dies.

Quale

Quales apparent, oculis discerno colores,
Nec vanis ultro fallor imaginibus.
Foemineos didici ludos, risusque dolosos,
Grandia et optatâ vota carere fide.
Ut primo captum sensit me Delia amore,
Verba mihi glacie frigidiora dedit.
Tunc veluti lapis obrigui, expressique virilis
Roboris irriso pectore quidquid erat.
Unde mihi alma quies rediit, fortique catenas
Non aptas animo sustinuisse pudet.

Laudes Comitis Joannis Baptistae Sottovia egregii Timidorum Academiae Mantuanae Socii.

IIII

MAntua compositos tandem dissolve capillos,
De flavo auratam vertice tolle mitram.
Exue fasciolas teretes, et vincta papillas
Luctantes strophio contege funereo.
Denuda molli squallentes tegmine suras,
Moestaque turgidulas ore cie lacrimas.

Min-

Minciades Nymphae, quae olim flevere Maronem,
Flebilibus poſcunt carmina mixta modis.
Egregium vatem precibus mors neſcia flecti
Jamdudum noſtris abſtulit ex oculis,
Omnia quocum urbis perierunt gaudia triſtis,
Et flentes Pindo conticuere Deae.
Proh dolor! illuſtris periit pars magna Palaeſtrae,
Quis veſtrum, Timidi, contineat lacrimas?
Praeclarus vates quoties plaudente corona
Aut coluit Sophia, aut carmine vos aluit.
Ille etenim enucleans naturae arcana, vel ore
Candidulas miſcens carminibus Veneres,
Foemineas aures dulci mulcebat avena,
Eloquioque gravi fortia corda Virum.
Tractare Etruſcam citharam, tractare Latinam
Arguto vates ſueverat ingenio.
Non urbis lacrimae, triſtis non vota Palaeſtrae,
Vatumque aſſiduae non valuere preces.
Pallida, quae cunctos ſimili, mors, funere ſternit,
Immiti Vatem perdidit interitu.

Ille

Ille per Elysios felicia tempora ducit,
Qua vates promunt carmina digna Deo.
Inter honoratas lauros, hederasque virentes
Praeclarus vates eminet ante alios.
Manibus egregiis summam dum Praefica pompam
Persolvit, fumat dum ultima flamma rogo,
Mantua compositos tandem dissolve capillos,
De flavo auratam vertice tolle mitram.
Illustres cineres pario compone sepulchro,
Et refer extremas manibus exequias.
Interea, Timidi, gelido haec inscribite busto.
Hoc lux virtutum marmore contegitur.

Era il giorno, che al sol si scoloraro ec. Petrarca.

Versio.

V

MOesta dies aderat, qua sol squallebat Olympo
Divini Artificis funera amara gemens,
Cum formosa nimis vultu me, laura, petisti,
Incautumque oculis implicuisti animum.

Tunc

Tunc temere fretus sancto moerore diei
    Spernebam Veneris robur, et insidias.
Undique dispiciebam audax; cum, vulnere aperto,
    Heu cecidi communem inter amaritiem.
Me pharetratus Amor penitus deprendit inermem,
    Pectusque indomitis exagitatum oculis,
Qui lacrimis tumidi multos maduere per annos;
    Attamen illi laus nulla, decusque fuit,
Me crudis miserum telis laesisse, tibique
    Auctae magnanima vi occuluisse manum.

In Festum Conceptionis B. M. Virginis.

VI

EXpectata diu nobis Aurora refulsit
    Fulgentem clara luce diem referens.
Hanc Abraham, hanc Moyses, hanc optavere Prophetae,
    Hanc Superi optarunt, et genus omne hominum.
Justitiae facies audacis crimine Patris
    Occiderat, morumque occiderat pietas.

Pan-

Pandebat latrans immania Cerberus ora,
Et coeli ſtabant duro adamante fores.
Arida telluris facies, pallentiaque aſtra,
Nox ſine rore ſilens, et ſine luce dies
Atra volvebant homines caligine, et orbi
Horridus inſtabat mortis ubique pavor.
Interea Omnipotens noſtrum miſeratus, ab alto
Communem caſum ſidere proſpiciens,
Quae quondam Solymae ſancti cecinere Prophetae,
Promiſſa expleri miſtica conſtituit.
(Nec voces latuere tuae, nec fervida vota,
Unde fatigaſti hanc inclyta Virgo diem)
Mortalem terris confeſtim diſſipat umbram,
Et tenebras circum, et nubila tetra fugat,
Nocturni ſubito coelis ceſſere vapores,
Aſtraque fulſerunt candidiora polo.
Phoſphorus apparet roranti lumine amictus
Venturae lucis nuncius, atque comes.
Tunc ſpes aflictas auxit mortalibus aegris
Vires, erexitque anxia corda hominum.

Albuit in primis, poſthac Aurora refulſit
    Patribus optatam progenitura diem.
Lilia, narciſſos ſparſit, violaſque, roſaſque,
    Suavique aethereas mulſit odore vias.
Lucem equidem tantam, flores totidemque venuſtos
    Divini decuit ſternere Solis iter.
Jure igitur, tanti Genitrix aurora diei,
    Religio vatum te ſine labe canit,
Concordeſque tuis humiles advolvimur aris,
    Quod letho erepti vivimus incolumes.
*Vivimus incolumes, quamvis immanis aquarum
    Moles Theutonicis montibus, atque Italis
Decurrens nuper magna vi, et pondere nondum
    Ullis conſcriptum, jupiter! hiſtoriis
Terruit urbem, Atheſiſque effuſo gurgite victis
    Aggeribus coeno turgidus exiluit.
Turre inclinata avulſit, lacrimabile dictu!
    Pontem, quaſſavit templa, domoſque furens,
Et mortis faciem oſtentavit ubique, diemque
    Supremum. Sed cur triſtia nunc memorem?

* *Poſtrid. Kal. Sept. A. 1757 Atheſis praerumpto aquarum auctu pleraſque Veronae inſulas inundavit, & inclinata Turre marmoreum pontem abſorbuit.*

Me

Me decet exultanti expromere carmina pleſtro,
Certatimque ſacram concelebrare diem.
Incolumes modo, ſancta Parens, qua veſcimur aura,
Qua fruimur modo, lux, et vigor, omne tuum eſt.
Littoribus noſtris tales averte ruinas,
Aethereaſque tuo numine pande fores;
Ut quae devoto canimus myſteria pleſtro
Hiſce oculis clare cernere nos liceat.

In Funere
Marchionis Scipionis Maffej.

VII

O Decus, o Patriae lux, quo mors te impia cogit,
Curve tuos tantis deſeris in lacrimis?
Siſte, precor, greſſus, miſerans patriumque dolorem
Lethaeo referas gurgite, quaeſo, pedem.
Triſtior ulla dies etenim non luxit Olympo,
Horaque nulla unquam, Scipio, flebilior,
Qua nuper Libitina ferox te funere acerbo
Auſa eſt heu! noſtris abſtrahere ex oculis.

O utinam rursum vates Rhodopejus adiret
Rapturus Stygiis sedibus Euridicen!
Ipse egomet premerem sacri vestigia vatis,
Transgrederer cupidus nigram Acherontis aquam,
Impositumque humeris, ut patrem Troïus Heros
Anchisen, Erebi e limine te eriperem.
Sed quid vana loquor? non exorabile fatum
Te urget, non Erebum grandia vota movent.
Sic crudae cecinere Deae, cum barbara dudum
Mors tantum nobis surda Virum raperet.
Hic igitur mihi, Pierides, occurrite crinem
Incomptae, atque genas lacrimulis madidae.
De collo vestes fluitent sine lege solutae,
Pendeat et tristi rauca manu cithara.
Diffugiant risus noti, lususque recedant,
Me luctus modo, me carmina moesta vocant.
Este mihi comites, mecumque ululate; querelis
Nostra Athesis resonent littora flebilibus.
Lux Patriae, Italiae lumen, pars optima Pindi
Maffejus morti, proh dolor! occubuit.

Hinc

Hinc Dryades, et Amadryades, Charitesque vicissim
Lugent, estinctos ut Niobe pueros.
Moerentes Nymphae celebrant longo ordine laudes,
Egregiique Viri gesta mihi memorant.
Ostentant docta vectas ex urbe Quirini
Etruscas Musas, Arcadiosque choros.
Undique collectos lapides, monumentaque priscis
Gnaviter huc illuc eruta temporibus.
Aedibus ille Philarmonicis pycnostyla struxit,
Quae veteres statuas, quaeque anaglypha tegant.
Thuscis dispositit, doctisque insculpta Pelasgis
Marmora, Romano signa reperta foro.
Aere nitent tituli, Pario de marmore pendent
Vota, atque eximia sculpta sepulcra manu.
Religio, vestes, mores, connubia, leges
Et ludi, choreae, et parta trophoea Viris,
Atque hederae apparent clarorum praemia vatum;
Quidquid et antiquae suppleat historiae.
Saepe humili socco, regali saepe cothurno
Indutus scenas magna equidem docuit.

Comi-

Comicus urbanae irrisit contagia vitae,
    Gallorumque modos qui obruerant Latium.
Fortunam Meropis tragicus variam ille theatro
    Protulit, et nostras dissoluït lacrimas,
Cui pleno plausere chori clamore, simulque
    Infandos casus ingemuit populus.
Barbaricas leges evertit, juraque honoris
    Falsa ex Ausoniis urbibus eripuit.
Illustres hominum coetus, doctaeque palaestrae,
    Lipsia, Parisii, Felsina, et Oxonium
Grandia mirantes divinae munera mentis
    Illum praeclaris inseruit titulis;
Quid palmas memorem, quas illi Aurelia plausus
    Inter communes obtulit Allobrogum?
At mea me nimio duxerunt carbasa ponto,
    Carbasa vix etenim lenibus apta vadis.
Audacem revocare gradum nimis aequore vasto,
    Atque ratem cogor reddere littoribus.
Benacique Deae, Charitesque, Athesisque Camoenae,
    Atque urbs sollicitis ora rigat lacrimis;

Jam-

Jamque sileat citharae, et fletum pro carmine Musae
Promunt, et restat nil, nisi amarities.
Virtutes lugent moestae, feretroque sedentes
Tristia Maffejo munera persoluunt.
Extinctum Italiae lumen viduata sequamur
Musa igitur luctu, tristibus et lacrimis.
Grandia qua surgunt veterum simulacra Virorum,
Marmoreus medio surgat et ille foro,
Moribus ut pravis misere vitiata juventus
Denique segnitiem pectore discutiat,
Et discat, doctis quos reddat Patria honores,
Quos ponat titulos, quae monumenta Viris.

In nuptias Comitis Alexandri Bevilacqua
Cum Comitissa Margherita Negroboni.

VIII

CLarior ulla dies vobis non fulsit Olympo,
Horaque nulla unquam candidior, Juvenes,
Pectore qua dudum compressos excitat ignes
Finem tot lacrimis impositura Venus,

Opta-

Optatosque toros demum, taedasque ministrat,
Mutua queis facilis vincula rumpat amor.
Caenomanum hic adsint genii, geniique vetustae
Urbis, quam nostri dividit unda Athesis:
Ipsa aetas adsit magnos visura Nepotes,
Digna quidem tanti munera conjugii;
Egregiisque omnes mecum plaudant hymenaeis,
Inspirentque mihi carmina fusa jocis,
Dum thalamos, o Sponse, tuos, tua gaudia, Sponsa,
Concordesque faces incipiam canere.
Blandus Amor dudum gremio Cypriae Genitricis
Haerebat promens illecebras oculis,
Sollicitusque homines duris agitare sagittis
Celsis dispexit sideribus juvenes
Innuptos huc illuc, innuptasque puellas,
Intenditque oculos, qua unda fluit rapidi
Mellae, quave Athesis praeceps agitur decursu;
Hic patriis Juvenem moribus ingenuum,
Caenomanumque decus lustravit forte puellam
Illic, non aliis ante cupidinibus

Con-

Contactam, cui pulcra Venus formam addit, honorem
Pallas, cui Charites quidquid amabilius.
Tunc inversa acie matrem sic ore locutus.
Quam sibi belle istae conveniunt animae!
Da mihi, supplicibusque meis precor adnue votis,
Illas praeclaro jungere connubio.
Cui sic alma Venus: subito i, primasque favillas
Insere pectoribus: sic mihi gratus eris.
Dixerat, et natus vento levioribus alis
Libratus tectis labitur aethereis,
Instructusque humeros arcu, pharetraque lacertos
Ibat, corytoque undique clausa dabant
Spicula tinnitum: occultus velut umbra volabat,
Adductoque arcu constitit, atque oculo
Contra Athesim patrem candenti crine nitentem,
Extendens docta conscia tela manu.
Percussas improviso sonitu quatit auras,
Fortemque extemplo corde Virum feriit,
Qui ignarus fati obstupuit, casumque volutans
Ambiguum primam sensit amaritiem.

Funditus ignotam concepit pectore flammam,
    Exarsitque novis fervidior facibus.
Cunctas miscet Amor venas, imasque medullas,
    Cunctam vulnus mentem occupat, atque animam.
Interea Mellae flavas processit ad oras
    Arcitenens pectus Virginis aggrediens;
Jamque illi expansas confestim praebuit alas,
    Et teneris flammas ossibus implicuit.
Expertus juvenis vestigia amoris adivit
    Caenomanos fines, sic sua fata sequens.
Qualis in apricis volucri confossa sagitta
    Cerva furit velox aegra trahens latera
Vulnere mortali, et fumanti nigra cruore
    Terga, salutiferi gramina amata cupit
Dictamni, passimque acrem rimatur odorem,
    Qui miseram mortis limine restituat.
Vix huc devenit Sponsus, formosa Puella
    Se obtulit, ora gerens Palladis, atque habitum.
Sic pueri Idalii felicia jussa ferebant,
    Sic Mater miris se insinuata modis

Jus-

Jusserat. Ut magnes ferrum cognoscit anhelum,
Attrahit atque tenax omne genus chalybum.
Sic Juvenis coepit demissis Virginem ocellis
Compresso, raros corde movens gemitus.
Illa oculos declinans suspiravit in illum,
Atque in amore ambo deperiere pares
Prima avidis tandem miscentes gaudia curis.
Quas voces dederint, quas lacrimas penitus
Ignoro: Cytheraea Venus, Gnidiusque Cupido
Illecebras molles, et lacrimas docuit.
Salvete, o taedis Juvenes felicibus aucti,
Atque annos ambo vivite Nestoreos:
Optatas properate simul perducere noctes,
Dum Matri Idaliae gaudia vestra sacro.

Hypermnestra: Tragoedia Nob. Hieronymi Pompei, Soc. Philarm. acta a Nobilibus Matronis, et Nobilibus Viris in aedibus Philarmonicis. A. CIↃIↃCCLXVIII.

VIIII

ATtica nunc stupeant, stupeant Thebana theatra,
Magnum aliquid nobis protulit Italia.

Mitis Hypermneſtrae Vates praeclarus amorem,
Et caſus noſtris exhibuit lacrimis.
Matronae egregiae, egregii cinxere cothurnum
Atque Viri, dignum, Jupiter! Euripide.

In Nuptias.

X

NOx erat, et tardo permittens lumina ſomno
Languida ſecuro membra toro dederam.
Jamque ſoporiferis Morpheus me texerat alis,
Nec vigor heſternus, nec mihi ſenſus erat.
Cum mihi viſus adeſſe accenſis Aetna caminis
Qua furit, et flammas arida terra vomit.
Hic ego Mulciberem vidi, ſocioſque Cyclopas
Crudam fingentes duritiem chalybum:
Immanis Steropes, Brontes, nuduſque Pyracmon
Brachia tractabant dura labore pari.
Hic aurum, chalybenque alii fornace reponunt,
Unde ſimul commixta aera ſoluta fluunt.

Infor-

Informem ſubito calidis incudibus aptant
Maſſam, quae alternis ictibus acta gemit.
Binas deducunt virgas, quas protinus acri
Expoliunt circum dente, manuque levi.
Hinc Steropes patri Vulcano porrigit arte
Docta opus inceptum : Lemnius inde ſenex
Exacuit trifida fulgentes cuſpide virgas,
Et cuſpis divino ex adamante micat.
Hic Puer Idalius, Vulcani hic adfuit una
Sponſa, Deae crines, os, habitumque gerens.
Ecce meâ, Conjux, perfectas arte ſagittas
Mulciber, ecce, inquit, munera nunc tribuo
Grata tibi : Egregium miratur diva laborem,
Et nequit expleri, et verſat opus manibus:
Pennigero poſthac divellit tergore Nati
Plumas, quas ſummis inſeruit jaculis.
Accipe, care Puer, rapiduſque in nobile vulnus
Munera tanta adhibe. Vix ea fata Venus,
Nec dum viſa mihi in tenues evanuit auras,
Sopitiſque incaſſum hanc ſequor inde oculis.

Fle-

Flectere dum conor dubiam per ſingula mentem,
Excutior ſomno, reſtituorque mihi.
Interea Adriaco tranſvecta ex aequore fama
Huc venit veſtri nuncia conjugii,
Illuſtres ſponſi : reſonat Verona hymenaeis,
Et forti captas dicit amore animas.
Saepe Tonans ignota illudit imagine mentem,
At nos vera tamen ſomnia ſaepe docent.
Augeo nunc igitur communes carmine plauſus,
Concordique cavam pectine pulſo lyram.
Si vos praeclari juvenes celebri arte Cyclopum
Mulciber, et Venus, et dulcis Amor feriit,
Numina tanta precor mutent modo tela catenis,
Quae duplices uno corde animas teneant.
Non peritura adſit thalamo concordia veſtro,
Et vos aeterno foedere jungat Hymen.
Magnanimos properate igitur producere Natos,
Qui virtute pari geſta Patrum memorent.

Adolescentulo Leonardo Comiti de Miniscalchi F. Equiti Hyerosolymitano degenti in Coll. Brixiensi Comes Aloysius P.

X I

Nil mihi tu poteras quidquam jucundius unquam
Scribere, quam junctum carmine epistolium.
Sic devincis enim teneri me pignore amoris,
Et simulac dulci munere Pieridum.
Quae tibi sit vitae ratio, quae cura Palaestrae,
Candidulis Elegos versibus explicuit.
Ne tamen immodicus musarum te abstrahat usus,
Curabis libros volvere Socraticos.
Te officiis equidem recte civilibus illi,
Ingenuisque simul moribus instituent.
A patre edoctum te olim haec didicisse juvabit,
Nate, mihi vita carior, atque oculis.
Creditus ut ratibus primum Melitensibus alti
Tentabis vastas aequoris ire vias,
Sollicita a Matre, a vigili Genitore remotus
Una aderit virtus duxque, comesque tibi.

Te

Te haec formabit avis dignum, proavisque nepotem.
    Sic Genti augebis, sic decus et Patriae;
Sive Equites inter praeclaros otia deges,
    Qui invictis praesunt littoribus Melitae:
Sive triunphandos contra Afros bellica signa,
    Indomitasque rates strenuus impuleris.
Non auri pondus virtutem comparat ingens,
    Sedulus at mentis, sollicitusque labor.
Non te nox vigilata igitur deterreat unquam,
    Non sudata dies, si cupis esse aliquid.
Te fraternus amor, pietas sanctissima morum
    Dirigat assidue, et candida Religio.
Sic virtus crescentem aetatem fida sequetur,
    Et noster tecum sic adolescet amor.
Sint haec cum dulci communia carmina Fratre,
    Quae vellem, ut concors frater uterque legat.

IN

IN PASSIONEM DOMINI.

Habita in Aedibus Philarmonicis III *Id. Febr.*
CIↃIↃCCLXVIIII
Cum primum musica compositio in Hymnum
STABAT MATER
a MAXIMILIANO JOSEPHO BOJARIAE DUCI, S.R.I. ELECTORI &c. &c. &c. docte elaborata, et perhumaniter Academiae Philarmonicae inscripta audiretur.

XII

Moesta dies luxit, qua Sol commotus Olympo
Squalluit, et taciti constitit unda maris.
Obriguit tellus, siluit natura, et inertes
Nutanti stellae contremuere polo,
Obstupuitque cohors Superum perculsa dolore
Divini Artificis funera acerba gemens.
Hanc Abraham, hanc Moyses, David, veteresque Prophetae
Oppressi in lacrimis hanc cecinere diem.
At Coeli tandem Christus pia vota peregit,
Et vanae Patrum non rediere preces.
Ecce hominumque Sator summus, rerumque Creator
Supplicio immiti, proh dolor! occubuit.

Jamque Cruci affixus crudeli vulnere apertum
Oſtendit latus, et membra cruore rigat,
Nec potis ingentes ultra perferre dolores
Divina abrupto corpore vita abiit,
Et ſecum coeli periere, et gaudia terrae
Cuncta ſimul communem inter amaritiem.
Nec dum Adam infelix divino ſanguine rorans
Illacrimas, tua quod detinet oſſa, ſolum?
Inconſulte Parens, tandem tua crimina diſce,
Illa etenim tantae cauſa fuere necis.
Tu vitio primus fregiſti gaudia noſtra,
Unde effuſae homines obruerant lacrimae:
Nunc furit omne nefas totum ſine lege per orbem
Per te, per te Erebi lurida porta patet.
Hic ſanctos mores, hic Religionis honorem,
Virtutum hic nobis dona beata tulit.
Hic moriens, ſummi hic nobis reſeravit Olympi,
Quae dudum ſtabant duro adamante, fores.
Surge Adam infelix: Jeſum venerare peremptum,
Et tua noſce ex his crimina vulneribus.

Nos fletumque tuum sequimur, gemitumque canentes
Tristibus infandam versibus historiam.
Vos igitur vates graviori expromite plectro
Carmina, quae vobis Pieridae dederunt:
Namque parat Magnus regali munere Princeps
Concentum vestris reddere carminibus.
Jam mea musa silet divino funere tristis,
Et madidam luctu prosilit in faciem.
Oh hominum crudele genus! si talia fando
Irriguis oculos temperet a lacrimis.

In Festum Conceptionis
B. V. MARIAE
Phalaeciorum.

I

HIc adsint pueri, precor, tenelli,
Hic adsint tenerae, precor, puellae,
Et ferant manibus ligustra plenis.
Narcissis calathos, rosisque fusos
Primis, et pede libero vicissim
Exultent, scelerisque corde puro
Integri, labiunculisque dicant
Hymnos innocuis, simulque plaudant.
Nobis illa dies refulget, illa,
Quae dies superat nitore cunctas.
Oriens celebranda Virgo. Virgo,
Quae Verbum gremio tulit salutis
Non experta torum, virique tactum,
Sed perfusa sinum superni amore
Tantum Spiritus. Illa Virgo Cycnis
Praenitet, nive, lacte, liliisque

Quo-

Quove candidiusque, pulcriusque.
Aura purior est, et astra vincit
Luce. Quas vitio truci parentum
Nascentes trahimus, nimis miselli,
Non novit maculas: nitens sed orta,
Et nitens genita a Parente pura.
At quo me rapit impudenter oestrum?
Me leves solitum, facetiasque,
Et nugas canere, et jocos profanos?
Lux tanta implicuit meos ocellos,
Et desum ipse egomet mihi, paresque
Vires tanto oneri; meis vocatae
Incassum digitis fides silescunt.
Vos ergo pueri, precor, tenelli,
Vos rursum tenerae, precor, puellae
Integris labiunculis, pioque
Corde dicite Virginem micanti
Luna, flammigeroque clariorem
Sole. Mi sat erit sua rogare
Virginem me ope sospitet misellum.

Voi

Voi che ascoltate in rime sparse il suono etc. Petrarca.

Versio.

II

O Tu, qui numeros legis profusis
Conscriptos lacrimis, nimis molestam
Eheu pectoris impudentis escam,
Cum primis animus furebat annis,
Nunc promens gemitus, modoque versus
Spe offusos dubia, et dolore inani.
Si te unquam feriit Cupido, me me
Eriges miserum, piusque parces.
Conscius populum tamen, virosque
Me illusisse satis, levesque amores,
Tardus afficior meo pudore.
Insano hoc pretium datur labori
Et taedere, itidemque scire, coecos,
Nisi somnia nos amare, et umbras.

In

In mortem Pippi, Canis Veicetini.

III

TE fruſtra lacrimans, Catelle, poſco,
Catelle o Domino magis, magiſque
Care, o delicium puellulorum
Omnium Berici. Tument ocelli,
Squallet luteolus, colorque candens,
Floſculuſque tener tuae juventae.
Non lucent maculae diu nitentes;
Sed extinctus abis, viamque carpis,
Qua fatum vetuit redire quemquam:
Nunc circumvolitas catellulorum
Umbras, perque Stygem vagaris atram.
Heu tu non hilari micans jocabis
Cauda, nec digitos levi incitabis
Morſu, uti facilis prius ſolebas.
Tuam quis vigili fidem latratu
Servabit, dominoque blandietur
Ipſa aura levior latus per omne,

Nunc

Nunc circumſiliens, modoque ludens ?
Flendo turgiduli madent Dianae
Ocelli, nemorumque, et uſque lugent
Nymphae, quae Lepores diu fugaces
Te videre agitantem, aveſque acutis
Dentibus domino tuo ferentem.
Quidnam moeſtus agam ? Sequar ſolutos
Vita nunc cineres, meiſque buſtum
Signabo hendecaſyllabis. Sepulcro
Inſcribam, memorere ut aevo in omni,
Hoſce verſiculos. Ego Catellus
Pippus hic jaceo : comes ſequaci,
Et cuſtos Domino fui fidelis.
Celavi ſtudia, illiuſque amores
Secretos : docuique iter quietum
Per mutas tenebras. Miſer peregi,
Vix heu ! tres hyemes: nimis cruenta
Me Atropos rapuit : tene Viator,
Si potes, lacrimas, piumque luctum.

Ad Comitem Willelmum Bevilacqua.

IIII

CUr me tam nitidis tuis, Amice,
Adhuc versiculis finis carere ?
Anne te Dryades, levesque Fauni,
Molesti nimium ! a tuis amicis
Sevocant ? Nemoris sacri recessus
Fontes, otia ruris, et vireta
Narcissis variata, liliisque
Te satis tenuere. Me poetam
Doctis virginibus fere relictum
Tu modo recrea lyra suavi,
Dejectumque animum procul Camoenis
Erige : ingenium sopore languens
Excita aonio tuo furore ;
Unde fervidus ipse dulciori
Avena referam tuos amores ;
Artes, et studia, omniumque morum
Quidquid candidius, magisque blandum
Te summo inseruit choro Dearum.

Ad Puellam
Monasticam institutionem amplectentem.

V

UT florem tenerae impotenti amore
Exoptant tenerum simul puellae,
Florem, quem Zephyri suaviores
Demulcent, tepidique noctis imbres,
Et ros aethere puriore lapsus
Nutrit, quem tepefacta sole tellus
Mitiore fovet, rigatque saxo
Fons manans nitido, fluensque lenis;
Quo sepes prohibent malas capellas,
Et morsus pecudum voraciores.
Hunc florem ut tenerae impotenti amore
Exoptant tenerum simul puellae;
Sic te fasciolis, amicta duris,
Asperamque diu ligata virgo
Zonam Rex superum cupit, vocatque
Sponsam. Surge igitur Deo dicanda
Virgo. Candidior tibi refulget

De-

Demum laeta dies : ubique plausus
Coelestes resonant ; ubique tellus
Exultat ; stygis invidique manes
Frustra dentibus atterunt catenas ,
Ingentique ululant furore tacti.

Marchionis Scipionis Maffei Socii Philarmonici Effigies.

V I.

MAffei effigiem , diserte lector,
Si desiderio cupis videre ,
Qualemcumque meae mihi Camoenae
Pinxerunt , habeas volo. Cuique
Accessu facilis , suavis ore ,
Rectus corpore. Non fuit pusillus,
Non magnus : pedibus celer , levisque ,
Nobilique habitu perambulabat ,
Et promptus choreis , et aptus armis.
Oblongus facie , labris tumescens ,
Quibus saepe jocans crebro micabat.
Fuit fronte sat eleganti , et ampla,

Et fupercilio gravi, fimulque
Jucundo, huc oculos vibrans, et illuc
Igne, et magnanimo decore fufos.
Haud parvae, haud tumidae fuere nares:
Mafculo rubuit colore vultus,
Quem fparfere Deae venuftiore
Rifu, et ambrofia, facroque melle.
Virtutes, Patriam, fimulque amicos
„ Plus quam fe, atque fuos amavit omnes „
Crudis dentibus impudentiorum
Fortis ingenio, integraque mente
Se docte eripuit. Gravem veneno
Sic, et invidia fefellit artem.
Maffei en facies, diferte lector.
Sed quanti fuerit, fuperba fama,
Et chartae egregiae fatis monebunt.

Laudes Cynthiae.

VII.

PUlchra Cynthia, Cynthia ifta pulchra,

Ifta

Ista Cynthia, quae nitore vincit
Coelestes Charites, venustiusque
Omne, quod fuit, est, eritque saeclo,
Divinis oculis micat, genisque
Florescit roseis, micatque labris
Venuste rubeo colore fusis.
Fulget fronte sat eleganti, et ampla.
Nitet Cynthia clariore crine,
Quem pulcherrima Berenix notandum
Olim sidere tradidit micanti.
Toto corpore mollior recenti
Lacte te superat, Venus, tenella,
Nilque amabilius quidem superbis
Quondam Dardanius Paris Mycenis
Abduxit. Foret ista Cynthia, ista
Pulchrius Priami, simulque Trojae
Eversae pretium, decentiorque
Culpa Trojugenis, magisque clara.

Lau-

Laudes Catellae Mantuanae.

VIII.

Vos nugas solitae, facetiasque,
Et jocos canere, et leves amores,
Musae, adeste mihi, precor, fecundae;
Mi praebete jocos, facetiasque,
Queis decus Patriae meae Catullus
Olim suaviloquo excitatus oestro
Dixit delicium suae puellae
Passerem. Modo me vocat Catella;
Quae cunctas alias nitore vincit,
Et quid candidius Catellularum
Undas Minciades bibit micantes.
Claudit candidulos Catella dentes
Nigris in labiis, caputque tonsis
Ornat auriculis, gerisque nares
Simas, Felsinei ut gerunt Catelli.
Atra luciduli micant ocelli
Fronte. Luteolo colore terga

Ful-

Fulgent, molliculaque pelle toto
Nitet corpore. Recta, et alta est,
Nec cessat duplici sinu retortam
Usque caudam agitare, et usque. Vocem
Si sentit Dominae procul petentis,
Nescit stare loco; tremit torosos
Artus, prosiliensque concitata
Circumquaque fugit, reditque rursus,
Nec stat, ni teneris resides ulnis
Dilectae Dominae; cui tenellos
Summis dentibus incitat lacertos,
Et molles digitos, manusque lingit;
Suis inde jocis, modisque blandis
Demulcet Dominam, usque dum (invidenda
Nimis!) millia multa basiorum
Delibet. Nitidas repente si quis
Januas adeat, sagaciori
Vulpe callidior bene hos, et illos
Noscit, queis referandi, et obserandi
Postes: hos prohibet, trucique cogit

Latratu ultimo abire limine aedis:
Illis unde placet satis, suaeque
Et placet Dominae! Tui, Catella,
Si lusus Dominae placent, jocique;
Cur non et placeant meaeque nugae?
Has nugas igitur tibi dicatas,
Offeram Dominae, simulque plectrum.

In nuptias
Comitis Marci Suardo, et Comitissae Marianae Benaglia.

VIIII

Quid mei Hendecasyllabi siletis
Adhuc? Ecce faces Hymen ministrat,
Et ad conjugium vocat venustam
Sponsam, cui Charites decore vultum
Sparsere, atque animam suis Minerva
Afflavit radiis, choro Dearum
Ipsa ceu foret inferenda summo.
Hanc sponsam Veneres pari marito
Jungunt, et thalamum parant jugalem,

Unde

Unde ambo teneros bibent amores.
Quid mei Hendecasyllabi siletis
Adhuc? Quin properatis expediti
Huc, ubi celebres canunt poetae
Tantum connubium? Eruditus ecce
Doctis artibus, ut meis susurrat
Nunc fama auriculis, Maritus ipse
Vos quidem accipiet libenter, etsi
Incessu Latio audeatis ire.
Etruscam ille colit bene, ac Latinam
Poesim. Ite igitur cito canentes
Laudes, quae deceant Virumque tantum,
Sponsamque egregiam: malusque pulvis
Vos nunquam, tineaeque devorabunt.

In Nuptias
Comitis Joannis Baptistæ Archii cum Marchionissa
Mathilde de Canossa.

X

OMnium optime flos Puellularum
Mathildes nitida, et magis diserta,

Quis laudes referat tuo decore
Pares? ſeu pedibus leves choreas
Ducas, ſeu tumidos premas fugacis
Armos quadrupedis, manuque docta,
Quamvis indocilis pati recuſet
Frenum, prompta regas, citoque curſu
Praevertas Lepores; ſuperba praeda eſt,
Quae tuis manibus cadit perempta,
Victa unde invideat tibi Diana,
Atque Amazonidum cohors vetuſta.
Te morum ingenuus nitor, piuſque
Candor eloquii, venuſtiuſque
Quidquid eſt Charitum, ſuaviuſque
Te miſcet ſupero choro Dearum.
Nymphae Minciadis lacus diſertae,
Quae olim lacrimulis tuam parentem
Deflevere Roſam tui Parentis
Advectam ad thalamum, Roſam venuſtam
Sexus foeminei, ſuaeque Gentis
Immortale decus, modo indecentem

Flu-

Fletum contineant. Acerba damna
Tu ſatis reparas: Parentis ipſam
Namque haurire animam tibi dedere
Numina, unde habitum, illiuſque vultum,
Inceſſumque refers, pioſque mores.
Sic reddit tua Gens, quod ipſa debet
Mantuæ pretium ſatis decorum.
Non adhuc dubites. Abi venuſta
Sponſa: jam thalamum Venus jugalem
Stravit. Sanctus Hymen quatit micantes
Faces: Mantua te cupit, tibique
Sponſum ex Archiadum exhibet vetuſto
Satum ſanguine, nuptiaſque dignas
Te parat. Famulae liguſtra plenis
Spargunt Idaliae viam caniſtris,
Et tecum comites erunt ubique.
Hymnos dum pueri canent ſequaces,
Atque candidulae ſimul puellae
Cymbala in numerum manu viciſſim
Pulſabunt. Gnidius tibi Cupido

Praemonſtrabit iter, comeſque fidus
Sacro flammeolo comas amictam
Te ducet, placido qua arundinoſus
Lambit Mincius amne flexuoſas
Ripas, atque agitans levi ſuſurro
Undas, ſe in nitidum lacum revolvit:
Belli praeſidium, decuſque pacis,
Unde pulchrior es tuis amicis,
Mantua, hoſtibus et magis timenda.
Quid moraris adhuc venuſta virgo?
Abi. Mater eris, tuumque ſponſum
Patrem tu facies, citoque prolem
Habebis ſpecie, et decore plenam,
Quae mores referat, patriſque avitos,
Et matris ſimul. At polo coruſcus
Laeto naſcitur Heſperus, jubarque
Vobis Idalium explicat; novoque
Nuptis en pueri nuces repoſtas
Clamoſi exagitant, roſaſque ſpargunt.
Salvete, o Juvenes; diu valete.

Lu-

Lucem, Phosphorus, et diem, rogate, ut
Tardior referat, Venusque sancta
Nuptiis faveat, Puerque coecus
Vestros augeat ipse amoris ignes.
Salvete o Juvenes: diu valete.
Nil meas aliud decet Camoenas.

Sirmionis Peninsulae Laudes.

XI.

Salve Sirmio, Sirmio beata
Salve. Te cecinit meus Catullus,
Unde diceris insularum ocellus.
Te olim Lesbia candido beavit
Vultu. Conscia carminum, atque amorum
Vatis fatidici superba gestis.
Ostentas virides sacros recessus,
Queis clara Hesperidum vireta vincis.
Tu quidquid Veneres, simulque Musae
Donarunt lepido meo Catullo
Dulcius, graviusque, laeta nobis

Et

Et lares memoras, focosque sacros,
Et lapsas veteri domos ruina
Nobis pandis adhuc. Pius vetustos
Nunc ego tenerae colo recessus
Addictos Erato: hic inelegantem
Tibi sacro lyram, meosque amores.
Ne pondus leve muneris recuses,
En pulcherrima Elysa, quae nitore
Lesbiam superat, Deasque, et omne
Quidquid est Charitum, suitque florum.
Haec arguta movet labella, et igne
Vivaces oculos vibrat; lepore,
Et risu renitet, rosasque vincit
Pulchritudine. Quidquid est virorum
Mulcet roboris, allicitque corda.
Blanda nunc manibus suis Elysa
Tibi, Sirmio, vota nostra solvit.
Jactitare igitur vetusta pulchrae
Vota desine Lesbiae; piaris
Clariori etenim, magisque dulci

Ma-

Manu; candidior, suaviorque
Unde nulla tibi dies micabit

In Nuptias

XII.

PUlchram pinge mihi, precor, puellam
Vivis, musa, coloribus; puellam,
Quae vincat Charites, Deasque flore
Pulchritudinis, et nitore vultus.
Primum pinge comas manu magistra
Flavas, molliculas: sine hasce partim
Liberas volitare ubique, partim
Lento compositas jacere nexu.
Frons eburnea sit, serena, laevis.
Neu supercilium putes secare,
Vel miscere nimis, levi sed umbra
Inter se cilium coire utrumque.
Flavo palpebra fulgeat nitore:
Vivam materiam ministret ignis
Ocellis, Venus, et Minerva formam,

Ut decus referant, ſimulque amorem.
Naſum pinge, genaſque, queis colorem
Praebeat roſa lacte ſparſa pingui.
Finge ſuaviolum labrum rubore
Fructus puniceos magis, magiſque
Vincens. Molliculum inde finge mentum;
Collum fulgidius ſit unione.
Luctantes ſtrophium premat papillas,
Quas circum volitet venuſtiorum
Quidquid eſt Charitum. Superba membra
Auro contege, purpuraque Coa.
Molles pinge manus ita, ut venuſtam
Totius ſpeciem exprimat puellae.
Hoc mihi ſatis. En venuſta virgo.
At quis ingenium indicet virile,
Ingenteſque animos, gravemque mentem,
Quam tantam dederunt Deae movere
Formam? Si mea muſa non valebis
Tanta dicere, dic. Venus, Minerva,
Pulchrae cedite Virgini. Hanc Deorum

For-

Formavit Genitor, viroque dignam
Effinxit, cui jungitur decoro
Tandem connubio, Adriae ſuperbo;
Unde littore geſtiunt puellae,
Et ſpargunt manibus liguſtra plenis.
Ite verſiculi mei invenuſti;
Augete Adriacos ubique plauſus.
Neu incauti tamen audeatis alta
Sponſae limina adire: namque veſtis,
Quam rudes geritis modis latinis
Contextam, vereor, ne amata forſan
Sponſae gaudia, nuptiaſque turbet.

Vincentio Vicario Presbytero Veicetino J. U. D., qui nuptias Auctoris cum Marchioniſſa Octavia Capra cecinit.

XIII.

O Ter illepidi, invenuſtulique
Nunc mei Hendecaſyllabi ocyores
Aura, Bacchilionis ite ad oras

Dilectas nimium, nimiſque caras
Minervae, Uraniaeque, Apollinique.
Summus hic aderit vir, eleganti
Qui verbo, ingenioque perſpicaci
Certum, Jupiter! & laborioſum
Euclidem enucleat, trianguloſque
Doctus explicat Archimedis, una
Stellarumque obitus, vagumque ſolis
Iter comperit; aeriſque pondus,
Et coecos maris optime ſcit aeſtus.
Hic plectro feriens lyram latino,
Et promens cithara modos Hetruſca
Belle Virgilium aemulatur ipſum,
Et Petrarcam imitatur elegantem.
Ibi ſiſtite, gratiaſque dignas
Illuſtri referatis, opto, vati,
Quem jam non piguit meas decoro
Verſu dicere nuptias, Viroſque
Tantos ſollicitum excitare, ut oeſtro,
Muſiſque ingenio diu dicato,

Me

Me vatem canerent ter infacetum,
Nullisque illecebris, jocisque dulcem.

Ad N. V. Vincentium Carolum Comitem Barziza discedentem a Veronensi Praetura.

XIIII.

PLenus Aonidum chorus Sororum
Afflat Pierio meos sodales
Oestro. Calliope lyra, Thalia,
Et Clio calamo, suisque avenis
Singulae resonant modo canentes
Virtutes animi celebriores,
Quae fidae Sociae Virum sequuntur,
Qui discessu Athesim suo relinquens,
Fusam lacrimulis reliquit Urbem.
Cur ergo sileam sopore victus?
Vos vos, o Charites, meo Catullo
Dilectae comites venustiores,
Et vos, o Dryades, adeste, quaeso,
Et desiderio meo favete:

Lauros ferte citae, rosas, ligustra,
Et tanto meritam Viro corollam
Mecum nectite, melleoque ineptos
Spargite Hendecasyllabos lepore.
Quam belle rutilant, & expolite
Artes! Hunc studia, omniumque morum
Quidquid candidiusque, dulciusque est
Supremo inseruit choro Deorum.
Aequus namque fuit, suumque obivit
Munus tam bene, nos quam amavit omnes.
O duram Nemesim, o proterva fata!
Heu nos deseret, & modo superbum
Adriae properabit ire littus.
Gressus candidula manu fugaces
Detinete, Deae, precor: vetusta
Urbis Amphitheatra, fluminisque
Oras, deliciasque Montis, Hortos,
Et notum nemoris sacri recessum
Illius memori locate mente:
Ut cum inter patrii inclytos sedebit

Se-

Senatus Proceres, juvet favore
Noſtra jura, & opes, meoſque ſervet
Cives conſilio, manuque forti.
I nunc Carole, ſed tamen cupit Te
Verona & reducem, ſuique cordis
Nam aufers dimidium, ſuique amoris.

In nuptias
N. V. Antonii Ruzzini cum Comitiſſa
N. D. Harpalice Manini.

X V.

NUptias, thalamum, faceſque clamant
Vectae Nereides maris per undas
Leves Adriaci, vocamque Patrem
Neptunum, madidamque Thetidem. Ecce
Neptunus latebris caput profundis,
Amphitrite oculos refert ſerena;
Completque aera plauſibus, tibique,
Harpalix, meritum parant maritum.
Illi cum bene noverint futurum,
Ut praeſens, tabulis arata coecis

Clare fata legunt, tuosque longo
Censent ordine filios aviti
Haeredes decoris: vident dicatos
Minervae pueros, feroque Marti,
Qui Nepotibus explicata docti
Mandent gesta patrum, manuque forti
Tutentur patriam, regantque miti
Gentes imperio, modisque blandis.
At dum Nereides fretum natantes
Nuptias, thalamum, facesque clamant,
Formosae Dryades meas per oras
Nuptias, thalamum, facesque passim
Respondent. Violas, rosasque primas
Legunt vere novo, et manu canistra
Parant plena tibi, Harpalix venusta,
Et fronti statuunt tuae corollas.
Nuptias Athesis, facesque sentit
Certatim; ille Athesis Pater, tenellas
Qui voces, lacrymasque primus hausit,
Vagitusque tuos, ubi decora

Te

Te Parens peperit Viro jugata.
Viro, qui facilis regebat urbis
Habenas, populoque jura suavis
Dabat. Magnanimi memor Parentis
Rarus canitie tuo, Puella,
Gaudet connubio senex, diesque
Promittit placidos, simulque longam
Aetatem, puerosque perpolitos
Bonis moribus, artibusque doctis.
At, sponsi, interea precor secundis
Gaudete auguriis: amoris umbras
Conscias properate mox adire,
Et chorus Dryadum, marisque Nymphae
Sint vobis comites, venustiusque
Quidquid est Charitum favore vobis
Adsit, dum Veneri, Cupidinique
Noctis gaudia laeta sacro vestrae,
Atque Apollineo furore raptus
Nuptias thalamum, facesque clamo.

Ado-

Adolescentulo Angelo Comiti de Miniscalchi F. Equiti Hierosolymitano degenti in Collegio Brixiensi
Comes Aloysius P.

XVI

ETsi me vigilem satis Parentem
Sex Nati, & quatuor simul Puellae
Jupiter! faciant, gravemque curis,
Non adhuc tamen a novem Sororum
Me abstraxere choris. Apollo flavus
Nondum Castaliis sitim levare
Me lymphis vetuit. Sacros recessus
Quandoque Aonidum frequento, ut ipse
Posthac vividior queam subire
Abrupta officia optimi Parentis.
Interdum tamen improbo labore,
Et curis agitata mens fatiscit,
Et defessa manus movere plectrum,
Et molli refugit vocare avena
Musas. Me teneris modo jacentem

Tuis

Tuis versibus erigis, simulque
Intimas recreas mihi medullas,
Quod te Socratis inter officinam
Versantem audio, & optimis vacantem
Praeceptis Sophiae, unde Solis orbem,
Stellarumque iter, & vagos labores
Lunae comperis. Oh meis ocellis
Nate amabilior, meaque vita,
Incepto insta operi, scientiisque
Totum intende animum. Horridae latentes
Sic Syrtes Lybiae, marisque certos
Aestus percipies, viasque apertas
Nosces Oceani, polique fixa
Astra, cum Melitensium carinas
Inter velivolas secabis aequor,
Atque foedifragos timenda in Afros
Arma compuleris. Meis ocellis
Nate amabilior, meaque vita,
Te non alliciant leves juventae
Mores, desidia, otioque turpes;

Sic

Sic quando Vir eris, ſenexque tardus
Olim te puerum fuiſſe nunquam
Pigebit. Celeres juventa fervens
Eheu labitur in dies, fugitque
Votis non revocanda. Dum virentis
Aevi tempus agis, precor tenellum
In virtutem animum reflecte ſolers,
Et pectus, docilemque ſueſce mentem
Nunc ad fortia. Sic eques, eriſque
Miles ſtrenuus, optimuſque civis,
Et laetum facies tuum Parentem.

FINIS.

